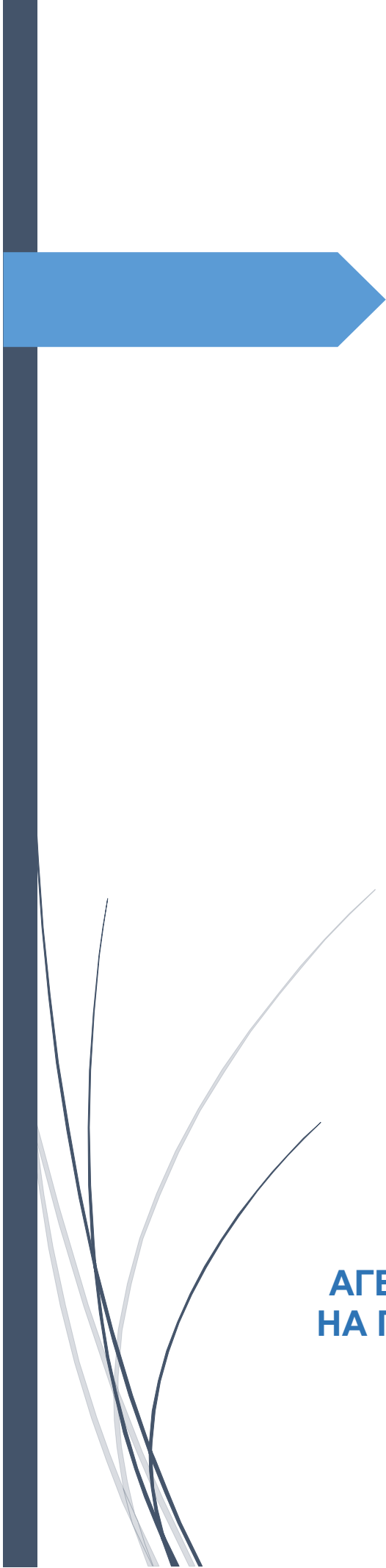

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА СЕКТОРОТ НА МСП ЗА 2014 ГОДИНА

**АГЕНЦИЈА ЗА ПОДДРШКА
НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО
НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

ноември 2015

Авторските права на овој извештај ги задржува Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Р.М
Барањата за користење на овој документ во целост или на делови од истиот се доставуваат до Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Р.М – Архива.

Содржина

Листа на табели и графикони.....	3
Кратенки	4
Хронологија	7
1. Макроекономска состојба	11
1.1 Макроекономско опкружување во Република Македонија ..	11
1.2 Бруто вредност на производството според основни цени	15
1.3 Бруто додадена вредност по основни цени	17
2. Правна рамка	19
2.1 Отворање на бизнис	19
2.2. Едношалтерски систем за регистрација	20
2.3 Класификација на претпријатијата	24
3. Претпријатија во Република Македонија- големина и структура	26
3.1 Претпријатијата во Република Македонија	26
3.2 Активни претпријатија по сектори	27
4. МСП и надворешната трговија	30
4.1 Извоз од Република Македонија	32
4.2 Увоз во Република Македонија	34
5. МСП и вработувањето	36
5.1 Вработување во Република Македонија	37
5.2 Самовработување	38
5.3 Вработување по сектори на економска активност	41
5.4 Вработување според видот на сопственост на претпријатијата	43
5.5 Невработеност во Република Македонија	44
6. Финансиска состојба и финансирање на МСП.....	48
6.1 Добивка (профит) и загуба на претпријатијата	48
7. Даночна политика.....	50
8. Бизнис демографија и бизнис динамика.....	53
8.1 Активни претпријатија по општини	53
8.2 Занаетчии	55
8.3 Трговец поединец	57
9. МСП Иновации истражување и развој	58
10. Профитабилност, инвестиции и финансии	65
Користена литература.....	70

Листа на табели и графикони

Табела 1-1 Основни макроекономски показатели	13
Табела 1-2 Бруто вредност на производството по тековни цени и по сектори	16
Табела 1-3 Бруто додадената вредност по сектори	17
Табела 1-4 Бруто додадената вредност по вид на претпријатија	18
Табела 2-1 Трошоци поврзани со регистрација на претпријатија	22
Табела 2-2. Класификација на претпријатијата	25
Табела 3-1 Број регистрирани субјекти	26
Табела 3-2 Број на активни претпријатија по сектори во 2014 година.	27
Графикон 3-1 Процентуално учество на активните претпријатија во 2014 година.	29
Табела 3-3 Број на ново регистрирани претпријатија преку едно-шалтерскиот систем (2011 - 2014)	29
Табела 4-1 Земји во кои македонските претпријатија извезуваат	32
Графикон 4-1 10 најголеми земји во кои македонските претпријатија извезуваат	33
Табела 4-2 Увоз во Република Македонија	34
Графикон 4-2 10 најголеми земји од кои македонските претпријатија увезуваат	36
Графикон 5-1 Процентуална распределба на вработените по претпријатија во 2014	38
Табела 5-1 Кандидати за проектот самовработување	41
Табела 5-2 Број на вработени по сектори на економска активност во 2014.	42
Табела 5-3 Број на вработени во претпријатија според вид на сопственост во 2014 година	42
Графикон 5-3 Вработени во МСП според видот на сопственост на претпријатијата во 2014	44
Графикон 5-4 Број на невработени лица по пол во Република Македонија	43
Табела 5-4 Стапка на невработеност според степенот на образование	46
Табела 6-1 Добивката и загубата остварена кај претпријатијата	49
Графикон 6-1 Процентуална добивка кај претпријатијата	50
Табела 7-1 Даночни стапки	48
Графикон 8-1 Процентуална распределба на активни претпријатија по региони	52
Табела 8-1 Активни деловни субјекти по големина, по општини	53
Табела 8-2 Број на занаетчи кои поднеле годишна завршна сметка во 2014	55
Табела 10-1 Странски директни инвестиции по години во милиони евра	66
Табела 10-2 Процентуална распределба на СДИ	67

Кратенки

АВРМ - Агенција за вработување на Република Македонија

АППРМ – Агенција за поддршка на претприемништвото во Република Македонија

АСИПИ -Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот

АСО - Агенција за супервизија на осигурување

БПП - Бруто полисирана премија

БДП - Бруто домашен производ

ДЗС - Државен завод за статистика

ДДВ - Данок на додадена вредност

ЕБОР - Европска банка за обнова и развој

ЕАГФ - Европски земјоделски гарантен фонд

ЕИБ - Европска инвестициска банка

ЕК- Европска комисија

ЕУ - Европска унија

ИКТ- Информатичко – комуникациска технологија

ИПА - Инструмент за претпристапна помош

ИПАРД - Инструмент за претпристапна помош за рурален развој

ЈИЕ - Југоисточна Европа

МБПР - Македонска банка за поддршка на развојот

МЗШВ - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

МИОА - Министерство за информатичко општество и администрација

ММФ - Меѓународен монетарен фонд

МОН - Министерство за образование и наука

МСП - Мали и средни претпријатија

МТСП Министерство за труд и социјална политика

НБРМ - Народна банка на Република Македонија

НКД - Национална класификација на дејности

ПЕП - Претпристапна економска програма

СДИ - Странски директни инвестиции

ССА - Спогодба за стабилизација и асоцијација

ТИРЗ - Технолошко индустриски развојни зони

Предговор

Главна цел на годишниот извештај за секторот на МСП е да создаде одржлив механизам за следење, анализирање и подготвување на политики кои ќе бидат пред се во интерес на приватниот сектор. Во таа насока, годишните извештаи што се подготвуваат секоја година, во голема мера им помагаат на креаторите на политиките во државата, пред се луѓето кои работат Министерствата надлежни за развој на МСП секторот и кои се задолжени за подготовка на стратегии, програми и акциони планови за мали и средни претпријатија. Покрај ова, податоците кои се обработуваат во овие годишни извештаи исто така се користат од страна на голем број институции, организации и проекти при изработка на најразлични анализи, трудови и извештаи.

Примарна цел на Опсерваторијата е преку *ex post* анализа која се фокусира на учинот од досегашните спроведени политики преку одржлив механизам за следење, анализирање и подготвување на извештаи во кои податоците се синтетизирани во стратешки препораки за креирање на проактивни ефективни и ефикасни политики во доменот на приватниот сектор. Првенствено целта на овие извештаи е да им помогне на креаторите на политики во државата, пред се на луѓето кои работат во Министерството за економија и кои се задолжени за подготовка на стратегии, програми и акциони планови за мали и средни претпријатија.

При изработка на овие извештаи се користи методологијата која ја користи и Европската опсерваторија за мали и средни претпријатија од Холандија при изработката на извештаи за претпријатијата од Европската Унија.

Како главен извор на информации на Опсерваторијата претставува базата на податоци од Централниот регистар на Република Македонија (трговскиот регистар). Покрај овие податоци, Опсерваторијата исто така соработува и со Државниот завод за статистика, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Министерството за економија, Министерството за финансии, комерцијалните банки, проектите финансирани од донатори и други релевантни институции кои имаат информации за МСП и кои можат да придонесат во пишувањето на овој извештај.

Идна заложба на Опсерваторијата е да започне со прибирање на податоци директно од претпријатијата. Ова ќе се спроведува во иднина на база на анкета каде што податоците за обработка би се добивале директно од страна на претприемачите.

Се надеваме дека областите и содржините кои се обработуваат во овој извештај ќе бидат интересни за вас и барем на кратко ќе го привлечат вашето внимание.

Со почит,

Тимот за изработка на извештајот за мали и средни претпријатија

Хронологија

Година	Основни фактори кои што влијаат на бизнис опкружувањето и претприемништвото
1991	Независност. Македонија објави независност од Југославија и се одвои од истата, единствена република која го стори тоа по мирен пат
1992	Економска криза. Инфлација 1 780 %
1993	- Членство во ООН - Формирана нова Влада, со учество на албанска партија - Пад во економијата
1994	- Попис на населението - Започнување на процесот на приватизација - Воведување на Програмата на ММФ за подобрување на макроекономската стабилност
1995	- Трговско ембарго од Грција - Санкции од ООН
1996	Донесен е Закон за трговски друштва
1997	Девалвација на денарот
1998	- Донесен Закон за занаетчиство - Стратегија за привлекување СДИ - Развој на финансискиот пазар - Раст на реален БДП од 3.4% - Извозот за прв пат од стекнувањето независност го надминува увозот, а странските инвестиции го надминаа износот на сите досегашни СДИ
1999	- Кризата во Косово предизвика прелевање на 360 000 жители од Косово - Пораст на тензии - Донесен е Закон за банки и хартии од вредност
2000	- Донесен е Закон за додадена вредност - Раст на реалниот БДП од 4.6%, со што се заокружи годишната континуирана економска експанзија - Царинското законодавство стапува на сила со што се обезбедува усогласување со стандардите на Европската унија

2001	▪ Безбедноста криза во државата. Конфликтот се иницирање во селото Танушевци на 18 Февруари ▪ Потпишувањето на Охридскиот рамковен договор и Спогодбата за демилитаризација ▪ Потпишување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација ▪ Годишен пораст на БДП од -4.5%
2002	▪ Попис на населението ▪ Парламентарни избори ▪ Измени на Законот за трговски друштва. Измените се однесуваа на процесот на регистрација на претпријатијата и измена на дефиницијата за правата И обврските на управителите И акционерите. ▪ Парламентот ја усвои “Е-Декларацијата” - заложба на Владата за забрзување на електронската трговија ▪ Владата ја донесува националната стратегија за МСП ▪ Донесен е Закон за банки за микрофинансирање ▪ Годишен пораст на БДП од 0.9%
2003	▪ Република Македонија станува членка на Европската повелба за мали претпријатија ▪ Република Македонија станува членка на СТО ▪ Усвоен е Закон за Агенција за поддршка на претприемништво ▪ Потпишување на Станд-бс аранжман со ММФ ▪ Намалување на данокот за ДДВ од 19% на 18% ▪ Усвојување на Законот за поттикнување на вработувањето ▪ Усвојување на Законот за државна помош. Поддршка ќе им биде доделена на МСП за договарање на консултантски услуги и обука за подобрување на нивното работење. ▪ Годишен пораст на БДП од 2.8%
2004	▪ Донесен е нов Закон за трговски друштва ▪ Донесен нов Закон за трговија ▪ Донесен нов Закон за вршење на занаетчиска дејност ▪ Склучени неколку билатерални договори за слободна трговија со неколку земји. ▪ Целосна имплементација на Законот за перење пари ▪ Екипирање на финансиската полиција ▪ Преговори за нов аранжман со ММФ ▪ Годишен пораст на БДП од 2.9% ▪ 1 ЕУР = 61.5 МКД

2005	▪ Република Македонија се стекна со статус на земја кандидат за членство во ЕУ ▪ Формиран е Европскиот информативен кореспондентен центар ▪ Се реализираше ваучер шемата за давање на консултантски услуги во два пилот региони- Скопје и Струмица ▪ Се формираше форум за МСП ▪ Се усвои правна рамка за формирање на Гарантен фонд ▪ Се направија преговори за нов аранжман со ММФ ▪ БДП порасна за 3,8% ▪ 1 ЕУР=61,5 МКД
2006	▪ Воспоставен е едно-шалтерски систем за регистрација на компаниите ▪ Усвоена е нова верзија на Стратегијата за МСП ▪ Усвоена е 4 годишна програма за МСП ▪ Намелени се каматните стапки ▪ Намалена е стапката за данок на добивка и персонален данок на 12% (рамен данок) ▪ 1ЕУР=61,2 МКД
2007	▪ РМ се рангираше на 4-то место како земја реформатор според Извештајот за деловно работење (на Светската банка) ▪ РМ се рангираше на 84 место во поглед на борба против корупцијата според организацијата за меѓународна транспарентност ▪ Намалена е стапката за данок на добивка и персонален данок на 10% (рамен данок) ▪ БДП порасна за 5,1% ▪ 1ЕУР=61,2 МКД
2008	▪ Цената на нафтата во јуни се искачи на рекордно највисоко ниво 133,8 САД долари за еден барел ▪ Најнизок процент на невработеност ▪ Почеток на светска економска криза ▪ БДП порасна за 4,9% ▪ 1ЕУР=61.27 МКД

2009	▪ Глобална финансиска и економска криза ▪ Владата вовеле 4 антикризни мерки ▪ Нулта даночна стапка на данок на добивка ▪ Намалена инфлација (просек на трошоци за живеење) ▪ БДП се намали за 0,8% ▪ 1ЕУР = 61,27 МКД
2010	▪ Македонија и официјално излезе од рецесијата ▪ Со владините антикризни мерки Македонија има трет најдобар економски резултат во Европа ▪ Раст на вкупните кредити кон приватниот сектор, истовремено зголемување на вкупниот депозитен потенцијал на банките за 15%. ▪ БДП се зголеми за 2,9%
2011	▪ Во работа е пуштен системот за Електронска регистрација на правни лица; ▪ Индустриското производство регистрира раст од 3,3%; ▪ Намалување на бројот на регистрирани невработени лица за 12,5%; ▪ БДП се зголеми за 2,8%; ▪ 1ЕУР = 61,53 МКД;
2012	▪ Република Македонија е трет топ реформатор во светот, според Извештајот на Светска банка „Дуинг бизнис 2012“ ▪ Намалување на бројот на регистрирани невработени лица за 13,4%; ▪ БДП се намали за 0,4%; ▪ 1ЕУР = 61,53 МКД;
2013	▪ Македонија по четврти пат меѓу десетте врвни економии каде се подобрило деловното и регулаторно окружување според “Дуинг бизнис” ▪ Македонската економија забележа значително закрепнување, при реален раст на БДП од 2.9%, ▪ Основан Фонд за иновации и технолошки развој ▪ Индустриското производство забележа раст од 9,5%; ▪ БДП се зголеми за 2,9% ▪ 1ЕУР = 61,58 МКД

2014	▪ Македонија е рангирана на 3-то место од 189 држави за започнување на бизнис според “Дуинг бизнис”. ▪ Воспоставен е електронски систем за регистрација на правни лица. ▪ Индустриска реална стапка на раст 30,5% ▪ БДП се зголеми за 3,5% ▪ 1 ЕУР = 61,62 МКД ▪ 1 УСД = 46,4 МКД
-------------	---

1. Макроекономска состојба

1.1 Макроекономско опкружување во Република Македонија

Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, задржување на финансиската и макроекономската стабилност, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението. Овие цели ќе бидат остварени преку унапредување на деловното окружување, водење даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот, поттикнување на инвестициската активност и привлекување странски директни инвестиции, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата. Република Македонија продолжува да води адекватна фискална политика насочена кон постигнување разумен баланс помеѓу двете стратешки цели, задржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред сè преку зголемување на капиталните расходи за подобрување на инфраструктурата и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отворање нови работни места. Основната цел на монетарната политика ќе биде одржување на ценовната стабилност преку задржување на стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на создавање поволен макроекономски амбиент за долгорочен економски развој. Фискалната политика во координација со монетарната политика ќе бидат насочени кон постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и обезбедување ниво на инфлација кое ќе ја поддржи економската активност во земјата. Согласно идентификуваните приоритети за економската политика, клучни области во агендата на структурни реформи се: намалување на невработеноста и унапредување на состојбите на пазарот на труд, континуирано подобрување на деловното

окожување, поддршка на иновативноста, претприемништвото и малите и средните претпријатија (МСП), унапредување на човечкиот капитал, како и зголемена поддршка на извозот. Во фокусот на економската политика ќе биде и спроведувањето реформи со цел создавање ефективна и професионална јавна администрација, зајакнување на правната сигурност и спроведувањето на договорите.

Основните макроекономски показатели можеме да ги видиме во табелата 1-1 и веднаш да заклучиме дека растот на домашната економија продолжи со забрзано темпо и во 2014 година. Според проценетите податоци, бруто домашниот производ во 2014 година е повисок за 3,5%. Забрзувањето на економскиот раст се одвиваше во услови на нешто постимулативно надворешно окожување во споредба со претходната година. Сепак, и во текот на оваа година растот на домашната економија во значителен дел се поврзува со работењето на новите капацитети ориентирани кон извозот, чијашто активност обезбеди значително зголемување на производството и извозот. Воедно, и понатаму позитивен стимул врз растот обезбедуваат и јавните инфраструктурни инвестиции. Подобрувањето на надворешното окожување и позитивните преносни ефекти од активноста на новите капацитети го подобрија деловниот амбиент во домашната економија. Оваа констатација делумно се потврдува преку поголемата дисперзираност на растот во 2014 година, покажувајќи дека повеќе економски сектори се извори на зголемувањето на додадената вредност во економијата.

Од гледна точка на побарувачката, растот на економијата во 2014 година се објаснува со истовремениот раст на домашната побарувачка и на извозната активност. Продолжувањето на структурните промени во економијата поврзани со работењето на новите производствени капацитети се главниот фактор за зголемениот извоз во 2014 година, така што извозот беше компонента со највисок индивидуален позитивен придонес кон растот. Во 2014 година растот на економијата беше поддржан и преку зголемената домашна побарувачка, при што најзначаен беше растот на брутоинвестициите, делумно поттикнат од повисоките инвестиции на државата. Исто така, поволните движења на пазарот на труд и растот на реалните плати во текот на годината обезбедија натамошна поддршка на растот на потрошувачката на домаќинствата. Единствена компонента од аспект на домашната побарувачка каде што беше регистриран пад, е јавната побарувачка. Зголемената домашна побарувачка и извозна активност доведоа и до раст на увозот, а оттука и до негативен придонес на поволните движења на пазарот на труд и растот на

реалните плати во текот на годината обезбедија натамошна поддршка на растот на потрошувачката на домаќинствата.

Во 2014 година просечната годишна промена на потрошувачките цени беше негативна и изнесуваше 0,3%, наспроти позитивната стапка на раст од 2,9% во 2013 година. Влегувањето во зоната на негативни промени во најголем дел се објаснува со поместувањата во рамки на прехранбената компонента, којашто забележа пад, наспроти зголемувањето во текот на 2013 година. Во оваа насока делуваше и базичната инфлација, којашто во 2014 година продолжи да расте со значително побавно темпо споредено со претходната година. Дополнителен негативен придонес има енергетската компонента во рамки на која во текот на 2014 година дојде до продлабочување на падот на цените, при натамошно намалување на домашните цени на нафтените деривати. Анализирајќи според динамиката, цените започнаа да се намалуваат уште од почетокот на годината, при што во првата половина на годината просечната годишна стапка на инфлација беше негативна и изнесуваше 0,2%.

Табела 1-1 Основни макроекономски показатели

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
(%)							
Реален сектор							
Реален раст на БДП	4,9	-0,8	2,6	2,8	-0,4	2,9	3.5
Индустрија реална стапка на раст	2,4	-10,7	3.4	-0,5	2,8	5.8	4.3
Инфлација (просек на трошоци за живеење)	8,3	-0,8	1,6	3,9	3,3	2,8	-0.3
Стапка на вработеност (просек)	37,3	38,4	38,7	38,9	39,00	40,6	41.2
Стапка на невработеност (според дефиниција на ИЛО)	33,8	32,2	32,0	31,4	31,0	29,0	28
Трговски салдо (% од БДП)	-29,0	-25,1	-22,5	-24,4	-25,7	-21.4	-20.1
Јавен долг (% од БДП)	23,0	26,2	27,2	32,0	38,3	40,5	45,9
Надворешен сектор Тековни цени во УСА долари							
Бруто домашен производ (мил) номинална	9 925	9 423	9 426	10 549	9 929	10 859	11 319
Бруто домашен производ по жител	4 849	4 595	4 586	5 101	4 737	5 228	5 526
Извоз (милиони)	3 978	2 691	3 351	4 478	4 015	4298	4934
Увоз (милиони)	6 851	5 043	5 474	7 027	6 522	6 599	7 277
Трговски биланс (милиони)	-2 892	-2 364	-2 123	-2548	-2507	-2320	-2342
Странски директни инвестиции (милиони)	582	201	212	478	143	335	347
Работна сила							
Број на невработени	310 409	298873	300439	294963	292502	277219	268809
Број на вработени	609 015	629901	637855	645855	650554	678838	690188

Извор: Министерство за финансии, Народна Банка на Република Македонија

Јавниот долг во Република Македонија како што може да се забележи од табелата 1-1 бележи растечка тенденција од 5,4% споредбено со предходната година. И истиот е историски највисок. Вкупниот јавен долг во 2014 година изнесувал 45,9% од кои 31,9% припаѓаат на надворешниот јавен долг, додека 14% се домашен јавен долг.

Во соодносот помеѓу стапката на вработеност и стапката на невработеност може да забележиме обратно пропорционален однос, каде што стапката на вработеност во 2014 година се зголемува и изнесува 41,2% и тоа делумно како резултат на работењето на новите производствени капацитети во слободните економски зони, странските инвестиции во градежниот сектор, земјоделските субвенции како и активните мерки и програми за вработување. Додека пак стапката на невработеност се намалува и во истата година изнесува 28%, со што историски го достигнува нај ниското ниво.

Надворешната трговската размена во 2014 година укажува на значаен раст и кај двете категории, при подинамичен раст на извозот во однос на растот на увозот. Извозната активност произлегуваше од сè повисокиот извоз на новите компании во економијата од странски инвеститори, чијшто зголемен капацитет и повисока додадена вредност остануваат движечка сила за растот на извозот, во услови кога традиционалните извозни сектори, особено изразено кај металопреработувачката индустрија, повторно имаа негативен придонес. Остварувањата на увозната страна во голем дел беа одраз на извозните движења, односно растот и на увозната компонента во значителен дел произлегуваше од сировинскиот увоз на новите индустриски капацитети во економијата. Повисокиот увоз на сировини за индустријата беше надополнет и со повисок инвестициски увоз, што е очекувано во услови на раст на странските директни инвестиции и интензивните инвестициски активности на јавниот сектор. Сепак, доколку се анализира според номиналните износи, нетоприливите кај оваа категорија забележаа пораст во однос на 2013 година и беа доволни за целосно покривање на дефицитот во размената со стоки и услуги остварена во текот на годината. Промената кај примарниот доход имаше неутрален ефект врз годишната промена на тековната сметка, при непроменети нето-одливи кај доходот од директни инвестиции.

Странските директни инвестиции во Република Македонија се важен извор на финансирање на дефицитот на тековната сметка. Во последниве десет години тие покриваат просечно 87% од јазот. СДИ во 2014 година изнесуваат 3,4% од БДП и се форма на реинвестирање на добивката и меѓукомпаниско задолжување. СДИ се предуслов за ослободување на македонскиот потенцијал, истите имплицираат

повисока трговска и и финансиска интеграција која пто и оди во прлог на домашната економија.

Според податоците на Државниот завод за статистика и Агенцијата за вработување, во IV тримесечје од 2014 година активното население во Република Македонија брои 961 416 лица од кои вработени се 696 046, а 265 370 лица се невработени. Стапката на активност во овој период е 57.4%, стапката на вработеност 41.5%, додека стапката на невработеност изнесува 27.6%.

1.2 Бруто вредност на производството според основни цени

Бруто-вредност на производството¹ претставува вредност на произведените стоки и извршените услуги во текот на една година, независно дали тие во целост се продадени или дел од нив е ставен на залихи. Вредноста на производството се состои од три вида на производство: пазарно производство, производство наменето за сопствена финална употреба и непазарно производство. Поради специфичниот карактер на одредени дејности, бруто-вредноста на производството се дефинира на различен начин. Така, на пример, во трговијата, бруто-вредноста на производството претставува разлика помеѓу продажната и набавната вредност на продадената трговска стока, односно бруто-вредноста на производството е еднаква на бруто-маржата во оваа дејност. Кај банкарско-финансиските институции, бруто-вредноста на производството е еднаква на збирот од приходите на банката добиени од вршење на банкарски услуги и пресметаната вредност на импутираните банкарски услуги кои се добиени како разлика помеѓу примените и платените камати. Кај осигурителните друштва, бруто-вредноста на производството е еднаква на вредноста на пресметаните осигурителни услуги што се пресметуваат како разлика помеѓу приходите од премии за осигурување и останатите надоместоци за штети од осигурувањето. Кај производителите на државни услуги и другите непазарни и непрофитни институции, бруто- вредноста на производството се пресметува како збир на меѓуфазната потрошувачка, амортизацијата, средствата на вработените и даноците на производство. Поради целта на нивното постоење и дејствување, производителите на непазарни услуги не остваруваат профит поради што, по дефиниција, нето-деловниот вишок е еднаков на нула.

¹ Бруто домашен производ, 3.4.10.01/649. Државен завод за статистика, Скопје 2015

Табела 1-2 Бруто вредност на производството по тековни цени и по сектори

Сектор	2011	2012	2013
Земјоделство, шумарство и рибарство	85 527	81 230	91 764
Рударство и вадење на камен	11 976	12 116	12 672
Преработувачка индустрија	253 299	234 315	217 910
Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	31 558	33 826	35 647
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	7 443	7 932	7 481
Градежништво	77 740	79 941	95 763
Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	98 364	95 976	114 854
Транспорт и складирање	52 513	53 453	57 658
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	11 097	11 555	15 184
Информации и комуникации	33 939	34 061	34 259
Финансиски дејности и дејности на осигурување	21 052	23 858	24 069
Дејности во врска со недвижен имот	62 568	65 553	67 071
Стручни, научни и технички дејности	19 269	20 529	23 009
Административни и помошни услужни дејности	10 581	9 987	10 557
Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	50 790	53 257	43 412
Образование	22 477	23 421	22 824
Дејности на здравствена и социјална заштита	23 797	24 248	27 901
Уметност, забава и рекреација	18 127	16 839	19 072
Други услужни дејности	7 984	7 296	8 842
Дејности на домаќинствата како работодавачи; дејности на домаќинствата кои произведуваат разновидна стока и вршат различни услуги за сопствени потреби	264	213	192
БРУТО-ВРЕДНОСТ	900 366	889 606	930 141

Извор: Државен завод за статистика 2015

Во табелата 1-2 е прикажан бруто вредноста на производство по сектори за период од 2011 до 2013 година. Врз основа на податоците во табелата можеме да констатираме дека вкупниот БВП од 2007 година до 2013 година бележи раст од 155 057 милиони денари или 20%.

Преработувачката индустрија има најголем удел во бруто вредноста на производството со 217 910 милиони денари односно 23,4%, веднаш зад нејзе со вредност од 114 854 или 12,3% е трговијата на големи и трговија на мало. Вкупниот

бруто вредност на производството во 2013 година изнесува 930 141 милион денари односно тој е зголемен за 4,5% во однос на минантата 2012 година.

1.3 Бруто додадена вредност по основни цени

Бруто додадената вредност (БДВ) претставува индикатор на економскиот просперитет на земјата. БДВ го мери учеството на секој производител, сектор или индустрија кои учествуваат во стопанството. Вообичаено додадената вредност по основни цени се мери бруто бидејќи вредносните подесувања (како на пример дефлација) не се одземаат. БДВ претставува баланс помеѓу бруто производот и меѓу-фазната потрошувачка. Тоа е основна категорија на БДВ².

Табела 1-3 Бруто додадената вредност по сектори

Назив	Во милиони денари In million denars			Индекси Indices	
	2011	2012	2013	2012/ 2011	2013/ 2012
Земјоделство, шумарство и рибарство	43 405	42 493	50 327	97.9	118.4
Рударство и вадење на камен	6 051	6 610	6 876	109.2	104.0
Преработувачка индустрија	52 964	47 784	49 758	90.2	104.1
Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	12 442	12 357	14 303	99.3	115.7
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	4 556	4 937	4 460	108.4	90.3
Градежништво	24 215	26 695	35 725	110.2	133.8
Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	58 176	56 431	68 098	97.0	120.7
Транспорт и складирање	16 676	16 602	17 896	99.6	107.8
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4 571	5 117	6 409	111.9	125.2
Информации и комуникации	15 942	16 167	16 177	101.4	100.1
Финансиски дејности и дејности на осигурување	11 327	13 542	13 863	119.6	102.4
Дејности во врска со недвижен имот	56 665	59 862	60 259	105.6	100.7
Стручни, научни и технички дејности	9 791	9 888	11 227	101.0	113.5
Административни и помошни услужни дејности	4 580	4 964	4 831	108.4	97.3

² Бруто домашен производ, 3.4.9.02/613. Државен завод за статистика

Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	36 054	37 293	29 064	103.4	77.9
Образование	17 225	17 821	17 860	103.5	100.2
Дејности на здравствена и социјална заштита	13 217	14 202	17 353	107.5	122.2
Уметност, забава и рекреација	7 069	7 006	7 628	99.1	108.9
Други услужни дејности	4 185	3 698	4 401	88.4	119.0
Дејности на домаќинствата како работодавачи; дејности на домаќинствата кои произведуваат разновидна стока и вршат различни услуги за сопствени потреби	264	213	192	80.7	90.1
Додадена вредност	399 376	403 684	436 706	101.1	108.2

Извор: Државен завод за статистика 2015

Состојбата на бруто додадената вредноста по сектори за последните 3 години е прикажана со табелата 1-2. Следствено може да се забележи дека за споменатиот период вкупниот БДВ бележи континуиран раст од година во година, односно во 2013 истиот изнесува 436 707 милиони денари и истиот е поголем споредбено со предходната 2012 година за 8%

Табела 1-4 Бруто додадената вредност по вид на претпријатија

Сектор	Вкупно	Големина на претпријатие		
		мали	средни	големи
Рударство и вадење на камен	6 652	1068.6421	217	5 367
Преработувачка индустрија	56 057	14071.859	16 471	25 514
Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	14 543	1155.5722	101	13 287
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	4 954	804.65243	1 543	2 607
Градежништво	17 759	10019.517	5 498	2 241
Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	49 201	34491.157	8 501	6 208
Транспорт и складирање	18 864	11472.4	2 731	4 661
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4 901	3681.7008	949	270
Информации и комуникации	15 831	3956.8483	2 670	9 204
Дејности во врска со недвижен имот	3 172	1888.8951	713	570

Стручни, научни и технички дејности	11 933	10926.626	793	213
Административни и помошни услужни дејности	5 270	2192.5919	946	2 131
Поправка на компјутери и предмети за лична употреба и за домаќинствата	330	329.90529	-	-

Извор: Државен завод за статистика 2015

Според претходните податоци на Државниот завод за статистика, во 2014 година, во рамките на структурните деловни статистики се анализирани 53 238 деловни субјекти со 345 709 вработени лица, во кои е остварен вкупен промет од 992 592 милиони денари и е создадена додадена вредност од 209 468 милиони денари. Најголем број од претпријатијата припаѓаат на секторот Трговија на големо и на мало (43.0%), со 26.4% од вкупниот број на вработени и реализирани 43.7% од вкупниот промет. Како втор по значење, секторот Преработувачка индустрија учествува со 13.2% од претпријатијата, 31.0% од вработените и 25.5% од вкупниот промет. Во вкупната додадена вредност, пресметана според факторот на трошок, во 2014 година, најголемо учество имаат претпријатијата од секторот Преработувачка индустрија (26.8%) и секторот Трговија на големо и на мало (23.5%). Во однос на големината, во 2014 преовладуваат микропретпријатијата со помалку од 10 вработени (90.7%). Во нив се ангажирани 33.3% од вкупно вработените кои, пак, создале 23.2% од вкупната додадена вредност. Од друга страна, во големите претпријатија (0.3%) се ангажирани 24.4% од вкупниот број на вработени, со остварени 34.5% од вкупната додадена вредност во рамките на деловниот сектор.

2. Правна рамка

2.1 Отворање на бизнис

Бизнис активностите во Република Македонија се најчесто се формализираат преку отворање на трговско друштво или компанија. Во Република Македонија бизнис областа се уредува со Законот за трговски друштва од 2004 година. Според чл. 19 од истоимениот Закон “Трговско друштво претставува правно лице во кое едно или повеќе физички или правни лица вложуваат средства односно пари, ствари или права во имот што се користат за заедничко работење и

заеднички ги делат добивката и загубата од работењето.”³ Како основачи ја трговско друштво можат да се јават домашни и странски физички и правни лица. Додека пак како основачи на трговски друштва не можат да се јават:

1. физичко лице за кое со правосилна одлука на судот (мора да постои одлука на суд, а не сомневање) е утврдено дека со умисла предизвикало стечај, поради што доверителите не можеле да ги наплатат своите побарувања, додека трае забраната утврдена со одлука на судот;
2. лица над кои е отворена стечајна постапка за време на траењето на стечајната постапка (само за времетраењето на стечајната постапка);
3. лица кои не ги платиле даноците и придонесите кои со закон биле обврзани да ги платат, односно членовите на органот на управување, односно управителот на овие лица, вклучувајќи ги и лицата во друштвата што престанале;
4. лица, односно содружници или акционери во друштва чијашто сметка е блокирана, односно членовите на органот на управување, односно управителот на овие лица, сè додека трае блокадата на сметката.

Секое лице може да биде основач на повеќе друштва ако, со Законот за трговските друштва, тоа не е забрането. Физичко лице може, во исто време, да биде содружник со неограничена одговорност само во едно друштво. Кон пријавата за упис на основање друштво во трговскиот регистар основачите поднесуваат лична писмена изјава, заверена кај нотар, дека не постои некое од ограничувањата предвидени со Законот за трговските друштва за да основаат друштво. Основачот не мора да е вработен во друштвото што го основал или е еден од основачите.

2.2. Едношалтерски систем за регистрација

Со Законот за едношалтерски систем за регистрација усвоен од страна на Собранието на Република Македонија (службен весник на РМ бр. 84/2005), се овозможи брза и ефикасна регистрација на трговските друштва. Едношалтерскиот систем претставува единствен електронски регистар на територијата на Република Македонија. Со тоа се олеснува пристапот до податоците за јавноста. Со посета на само еден шалтер можат да се добијат точни информации за деловните партнери, финансиски извештаи, бонитети, биланси, тековни состојби и многу други податоци. Со имплементацијата на Едношалтерскиот систем деловните субјекти добија многу предности : поевтина регистрација, посета на само еден шалтер времето за

³ “Службен Весник на Република Македонија” бр.28/04 од 30. 04. 2004, “Закон за трговски друштва” стр.11

регистрација изнесува само 3 дена, точни информации за деловните партнери. Странските инвеститори многу лесно можат да добијат информација за потенцијалните партнери преку нивните матични регистри (европски бизнис регистар), намалување на административните бариери за влез во Република Македонија, добивање на точни и комплетни информации за работењето на компаниите во кој може да се инвестира. Државните органи добија олеснување на процесот на контрола на субјектите, поедноставна постапка за издавање на дозволи, заштеда на буџетски средства за мултиплицирање на административните регистри, поефикасно управување со податоците. Банкарскиот и деловниот сектор преку едношалтерскиот систем исто така добива лесен и брз пристап до финансиските и кредитни информации за нивните клиенти.

Едношалтерскиот систем се состои од три компоненти кои етапно се реализираат и тоа се:

1. компонента за електронско поднесување документација
2. компонента за воведување на “црна листа” на субјекти
3. компонента за електронски систем за стечајни постапки и електронски систем за регистрација на залог и лизинг.

Со цел ефективно и ефикасно унапредување на едношалтерскиот систем во 2011 година е пуштен во употреба системот за електронска регистрација на правни лица. Преку овој систем подносителите ќе можат да ги спроведат сите типови на уписи во Трговскиот регистар и регистарот на други правни лица без да мораат да дојдат во Централниот регистар. Како олеснителна околност за физичките и правните лица, истата година во Август се воведени две нови тарифни ставки за електронска регистрација и тоа:

1. 50% намален надоместок за е-регистрација (основање) на друштво (ДОО/ДООЕЛ) за студенти претприемачи, каде што новата тарифна ставка изнесува 1.199 денари.
2. 10% намален надоместок за е-регистрација (основање) на друштво (ДОО/ДООЕЛ) во однос на редовниот надомест за поднесување во просториите на Централниот Регистар, каде што новата тарифна ставка изнесува 2,244 денари

Со измените и дополнувањата на Законот за едношалтерски систем и за водење на трговски регистар и регистар на други правни лица и Законот за трговски друштва од

2013 година воведена е нова категорија на подносител на пријави во единствениот трговски регистар преку системот на е-регистрација “регистрационен агент”.

Овластување на регистрационен агент може да се издаде на трговско друштво или трговец поединец кое ги исполнува следниве услови:

1. да е регистрирано/регистриран во регистарот на трговци поединци овластени сметководители, односно во регистарот на трговски друштва за вршење на сметководствени работи;
2. да има вработено едно лице кое поседува уверение за овластен сметководител, воедно успешно да ја завршило обуката за користење на Системот за е-регистрација организирана од страна на Централниот регистар;
3. да поседува лиценца за вршење на дејност за сметководствени работи;
4. да има потпишана изјава за заштита на личните податоци;
5. да има потпишано Договор за користење на Системот за е-регистрација.

Во 2014 година е воведен нов систем за електронска регистрација на залог, со која се надградува Заложниот регистар. Со електронскиот залог се овозможува преку електронски пат да се регистрира залогот и да се плати надоместокот, со примена на дигитални сертификати како средство на идентификација на подносителот. Електронскиот залог е спроведен во соработка со нотарската комора која пак е главен администратор на уписите во Регистарот.

Извештајот на светска банка „Дуинг бизнис 2015“ ја рангира Република Македонија на ПРВО место во Европа, а ТРЕТО место во светот, според индикаторот отпочнување бизнис, што е во надлежност на Централниот регистар на Република Македонија. Во генералното рангирање, Република Македонија бележи напредок од едно место и е рангирана на високото 30-то место во светски рамки и 16-то место во Европа.

Овој успех е резултат на внимателно планирани и прецизно обмислени реформи во постапката за регистрирање на трговско друштво и трговец-поединец во Република Македонија, коишто беа спроведени во тесна координација помеѓу Централниот регистар, Владата на Република Македонија и неколку министерства и други владини тела. Со соодветни измени на Законот за трговски друштва и Законот за едношалтерски систем и за водење на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица, процедурата за отпочнување бизнис се сведе на само еден единствен чекор со посета на едно единствено место, преку постоечкиот систем за е-регистрација на Централниот регистар. Со овие измени се вовеле нова категорија на

овластени подносителите во трговскиот регистар, регистрациони агенти, кои имаат овластување изворно да ги состават пријавата за регистрација и прилозите кон истата, како и да конвертираат документи издадени во хартиена форма од други институции во соодветна електронска форма, и истите да ги потпишат со свој дигитален сертификат и да ги поднесат во име и за сметка на странката. Исто така, регистрационите агенти имаат овластување да го утврдуваат идентитетот на учесниците во постапката, со што целосно се елиминираше потребата од нотарски заверки на актот за основање и на соодветните прилози.

Од март 2014 година, со дополнителни законски измени, основањето фирма преку регистрациони агенти стана и единствен начин на поднесување пријави за упис на основање во Трговскиот регистар.

Дополнително, во насока на поедноставување на постапката за отпочнување бизнис, со соодветни измени на Законот за трговските друштва се елиминираше потребата од задолжителна употреба на официјален печат на правните субјекти во правниот промет. Со оваа реформа дополнително се поедностави правниот промет во земјата и се елиминира еден цел чекор при процедурата за отпочнување на бизнис – набавувањето на печат.

Она што Светската банка, исто така, го забележа е дека Република Македонија се приближила и до најдобрите глобални практики во овој индикатор, што според нив е уште поважна мерка за напредокот од самото рангирање, бидејќи не зависи од релативната перформанса на другите земји.

Табела 2-1 Трошоците поврзани со регистрација на претпријатие :

Преку системот за електронска регистрација во Трговскиот регистар и регистарот на други правни лица може да се поднесе пријава за упис на основање, промена и бришење. Целата постапка може да се спроведете преку интернет (online), без потреба од доаѓање во канцелариите на Централниот регистар. Системот е достапен 24 часа секој ден.

Упис на основање во електронска форма преку Систем за е-регистрација:

Упис во регистри	Вкупно
Основање	
Трговец поединец	0,00 мкд
ДОО/ДООЕЛ	0,00 мкд
АД	0,00 мкд

Извор : Централен регистар 2015

Дополнителни трошоци:

- Припрема на документи од страна на овластен регистрационен агент 2.000 до 5.000 мкд

- Подготовка на печат 350 мкд;

- Нотарски трошоци 300 мкд;

Упис на основање во хартиена форма во регистрациони канцеларии на Централен регистар

Трговски регистар и регистар на други правни лица

Упис во регистри	Регистар	WEB	Едношалтер	ВКУПНО
Основање				
Трговец поединец	1,100,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	1,552,00 мкд
ДОО/ДООЕЛ	1,700,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	2,552,00 мкд
АД	3,000,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	3,852,00 мкд
Останати	1,600,00 мкд	99,00 мкд	753,00 мкд	2,452,00 мкд

Извор : Централен регистар 2010

Покрај овие трошоци поврзани со услугите на едно- шалтерскиот систем и услугите на Централниот регистар, постојат и дополнителни трошоци кои треба да се вклучат во пресметката:

- Подготовка на печат 350 МКД;

-Нотарска верификација на документите 300 МКД;

Поради тоа, минималните трошоци за добивање на сертификат за регистрација на компанијата изнесуваат околу 3522 МКД (57 ЕУР).

2.3 Класификација на претпријатијата

Според Законот за трговски друштва, кој стапи во сила во 2004 година, претпријатијата во Република Македонија мора да се регистрираат во една од следниве правни форми:

-Јавно трговско друштво

-Командитно друштво

-Друштво со ограничена одговорност

-Акционерско друштво

-Командитно друштво со акции

Најголем дел од претпријатијата во Република Македонија се регистрирани како друштва со ограничена одговорност, што значи дека тие се основани од страна на

едно (ДООЕЛ)⁴ или повеќе физички или правни лица (ДОО). Законот за трговски друштва ја дефинира вредноста на минималниот капитал за претпријатието. Оваа вредност не може да биде помала од 5 000 евра во денарска против-вредност. Во согласност со измените и дополнувањата на овој закон, сепак, постои можност минималните барања за основачка главнина да се внесат во форма на средства во текот на првата година од работењето на претпријатието, што всушност значи дека во текот на постапката за регистрација барањата на основачка минимална главнина можат да бидат нула.

Табела 2-2. Класификација на претпријатијата

	ЕУ дефиниција за претпријатија ⁵	Закон за трговски друштва (2004)
Микро	До 10 вработени	До 10 вработени
	Годишен обрт помал или еднаков на 2 милиони ЕУР	Годишен обрт помал од 50,000 ЕУР
	Биланс на состојба помал или еднаков на 2 милиони ЕУР	Не повеќе од 80% од бруто приходот треба да доаѓа од еден клиент
Мали	До 50 вработени	До 50 вработени
	Годишен обрт помал или еднаков на 10 милиони ЕУР	Годишен обрт помал од 2 милиони ЕУР
Средни	Биланс на состојба помал или еднаков на 10 милиони ЕУР	Биланс на состојба помал од 2 милиони ЕУР
	До 250 вработени	До 250 вработени
	Годишен обрт помал или еднаков на 50 милиони ЕУР	Годишен обрт помал од 10 милиони ЕУР
	Биланс на состојба помал или еднаков на 43 милиони ЕУР	Биланс на состојба помал или еднаков на 11 милиони ЕУР
Големи	Сите други кои не влегуваат во една од горенаведените класификации	Сите други кои не влегуваат во една од горенаведените класификации

⁴ ДООЕЛ Друштво со ограничена одговорност едно лице

⁵ http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm

Класификацијата на претпријатијата во Законот за трговски друштва е подготвена во согласност со дефиницијата која се користи во ЕУ. Сепак, за да се прифати дефиницијата на ЕУ како национална, се направени некои мали корекции во поглед на вредностите во споредба со дефиницијата на ЕУ.

3. Претпријатија во Република Македонија- големина и структура

Главен двигател на економијата во нашата земја се приватните претпријатија. Тие се еден од важните сегменти при создавањето на нови работни места, зголемувањето на извозот, создавањето на иновативни производи и услуги, поголема промоција на домашните производи на странските пазари итн. Речиси во сите земји во светот бројот на МСП изнесува помеѓу 95% и 99% од вкупниот број на приватни претпријатија. За секторот на МСП е од особена приоритетна важност да се утврди конзистентна национална политика на поддршка на неговиот непречен развој заради големата улога и значење во економскиот развој на земјата.

3.1 Претпријатијата во Република Македонија

99% од вкупниот број на претпријатија⁶ во Република Македонија го претставуваат малите и средни претпријатија. Бројот на регистрирани претпријатија во Македонија од година во година се зголемува. Најголемиот дел од тие претпријатија спаѓаат во категоријата мали претпријатија. Малите претпријатија претставуваат важен сегмент во вкупната национална економска активност. Од табелата 3-1 можеме да заклучиме дека во 2014 година бројот на регистрирани субјекти изнесува 105 155. 98% од вкупниот број на претпријатија се мали 1,8% спаѓаат во категоријата средни, додека големи се само 0,2% од вкупниот број на регистрирани претпријатија.

Табела 3-1 Број на регистрирани субјекти

Година	Број на субјекти
2007	94 112
2008	98 270
2009	101 323

⁶ Регистрирани според Законот за трговски друштва

2010	102 346
2011	102 373
2012	103 824
2013	101 905
2014	105 155

Извор : Централен регистар

3.2 Активни претпријатија по сектори

Според податоците на Државниот завод за статистика, бројот на активните деловни субјекти во Република Македонија во 2014 година изнесува 70 659. Најголемо учество во структурата имаат секторите: Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли со 24 674 субјекти или 34.9% и Преработувачка индустрија со 7 675 субјекти или 10.9%. Најмала застапеност имаат секторите: Рударство и вадење на камен со 180 субјекти или 0.3% и Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација со 151 субјект или 0.2%. Во прилог табелата 3-2 го покажува бројот на активни претпријатија по сектори за 2014 година.

Табела 3-2 Број на активни претпријатија по сектори во 2014 година.

Сектори на дејност		%	Број на активни претпријатија по сектори		
			Мали	Средни	Големи
Вкупно		100	69148	1305	206
A/A	Земјоделство, шумарство и рибарство	4.0	2813	27	2
B/B	Рударство и вадење на камен	0.3	170	6	4
C/B	Преработувачка индустрија	10.9	7252	363	60
D/Г	Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	0.2	142	6	3
E/Д	Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	0.4	262	25	11
F/Ѓ	Градежништво	6.2	4272	72	5
G/E	Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	34.9	24543	115	16

N/Ж	Транспорт и складирање	8.4	5868	44	7
I/З	Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	6.4	4469	23	1
J/С	Информации и комуникации	2.1	1444	24	7
K/И	Финансиски дејности и дејности на осигурување	0.6	373	17	10
L/Ј	Дејности во врска со недвижен имот	0.7	500	6	1
M/К	Стручни, научни и технички дејности	8.6	6080	13	2
N/Л	Административни и помошни услужни дејности	2.2	1515	27	12
O/Љ	Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	0.4	150	81	33
P/М	Образование	1.5	764	295	5
Q/Н	Дејности на здравствена и социјална заштита	4.7	3181	121	20
R/Њ	Уметност, забава и рекреација	1.7	1147	32	6
S/O	Други услужни дејности	6.0	4203	8	1

Извор: Државен завод за статистика 2015

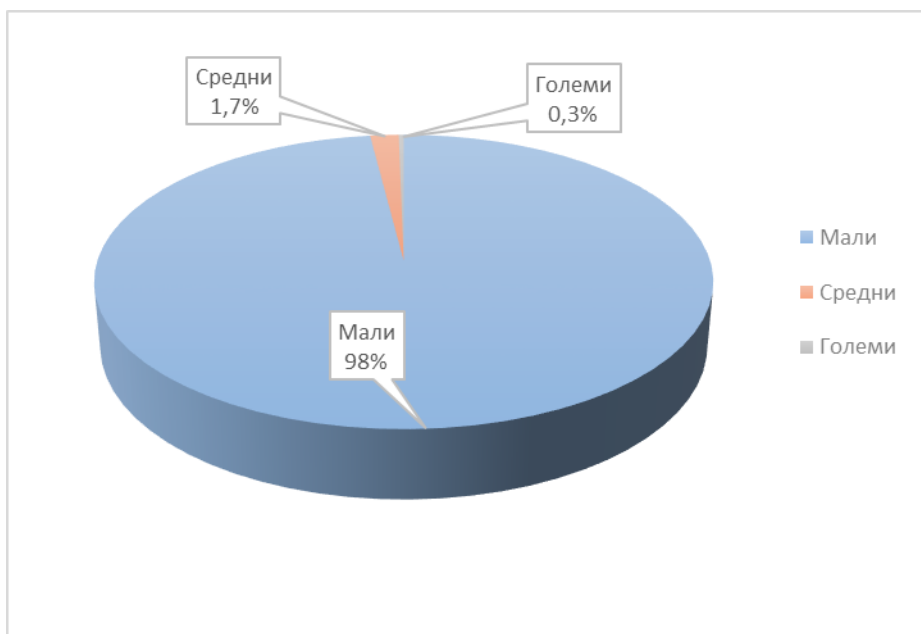
Од вкупниот број на мали претпријатија, најмногубројни се претпријатијата кои што се занимаваат со трговија на големо и трговија на мало и тоа 24 543 претпријатија или 34,9%. Иако со значителен помал број на претпријатија, преработувачката индустрија брои 7 252 активни мали претпријатија или 10,9%, додека на трето место е секторот за транспорт и складирање со 5 868 активни мали претпријатија или 8,4% од вкупниот број на мали активни претпријатија.

Најголем број на средни активни претпријатија се од секторот преработувачка индустрија со 363 активни претпријатија или 27,8% од вкупниот број на средни активни претпријатија за 2014 година, понатаму секторот за образовна дејност во кој бројот на активни средни претпријатија изнесува 295 или 22,6% и секторот за дејности на здравствена и социјална заштита со 121 активни претпријатија или 9,2% од вкупниот број на средни активни претпријатија.

Состојбата кај големите активни претпријатија е слична со состојбата кај средните активни претпријатија. Преработувачката индустрија брои најголем процент на претпријатија и тоа од 29,1% или 60 активни претпријатија, понатаму секторот за јавна управа и одбрана со 33 големо активно претпријатие или 16% и секторот за

дејности на здравствена и социјална заштита бројат 20 активни претпријатија односно 9,7% од вкупниот број на големи активни претпријатија.

Графикон 3-1 Процентуално учество на активните претпријатија во 2014 година.

Извор: Централен регистар

Табела 3-3 Број на ново регистрирани претпријатија преку едно-шалтерскиот систем (2011 - 2014)

Сектор	Година			
	2011	2012	2013	2014
А - ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО	253	260	222	253
Б - РУДАРСТВО И ВАДЕЊЕ НА КАМЕН	16	29	35	28
В - ПРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА	691	681	617	649
Г - СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА, ГАС, ПАРЕА И КЛИМАТИЗАЦИЈА	28	79	41	50
Д - СНАБДУВАЊЕ СО ВОДА; ОТСТРАНУВАЊЕ НА ОТПАДНИ ВОДИ, УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД И ДЕЈНОСТИ ЗА САНАЦИЈА НА ОКОЛИНАТА	47	39	44	24
Ѓ - ГРАДЕЖНИШТВО	459	444	483	438
Е - ТРГОВИЈА НА ГОЛЕМО И ТРГОВИЈА НА МАЛО; ПОПРАВКА НА МОТОРНИ ВОЗИЛА И МОТОЦИКЛИ	2403	2131	2342	2278
Ж - ТРАНСПОРТ И СКЛАДИРАЊЕ	819	477	470	430
З - ОБЈЕКТИ ЗА СМЕСТУВАЊЕ И СЕРВИСНИ ДЕЈНОСТИ СО ХРАНА	761	809	884	974
С - ИНФОРМАЦИИ И КОМУНИКАЦИИ	224	154	180	186

И - ФИНАНСИСКИ ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТИ НА ОСИГУРУВАЊЕ	18	34	23	29
Ј - ДЕЈНОСТИ ВО ВРСКА СО НЕДВИЖЕН ИМОТ	49	37	37	37
К - СТРУЧНИ, НАУЧНИ И ТЕХНИЧКИ ДЕЈНОСТИ	396	410	487	423
Л - АДМИНИСТРАТИВНИ И ПОМОШНИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	135	134	168	161
Љ - ЈАВНА УПРАВА И ОДБРАНА; ЗАДОЛЖИТЕЛНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ	2	3		1
М - ОБРАЗОВАНИЕ	51	50	69	66
Н - ДЕЈНОСТИ НА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	5	7	6	8
Њ - УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	88	119	118	116
О - ДРУГИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	270	217	170	229
ВКУПНО	6715	6114	6396	6380

Извор: Централен регистар

Со усвојувањето на Законот за едно-шалтерски систем и за чување на трговскиот регистар и регистарот на други правни лица⁷, кој што стапи на сила од 01.01.2006 година, започна функционирањето на едно-шалтерски како интегрален дел од Централниот Регистар. Според податоците од едно-шалтерскиот систем, прикажани во табела 3-3 бројот на ново-регистрации компании во 2014 изнесува 6 380 компании т.е претпријатија. Најмногубројни новорегистрации претпријатијата се евидентирани во секторот за трговија на големо и трговија на мало со 2 278 претпријатија или 35,7% од вкупниот број на ново регистрирани претпријатија, понатаму секторот објекти за сместување и сервисни дејности со храна бележи 974 новорегистрации или 15,3% од вкупниот број и секторот преработувачка индустрија со 649 односно 12,2% од вкупниот број на новорегистрации претпријатија.

4. МСП и надворешната трговија⁸

Македонија останува меѓу ретките земји чиј извоз во време на глобална економска нестабилност, континуирано расте. Податоците покажуваат дека најголемо учество во извозот имаат фабриките од зоните – кои извезуваат катализатори на носачи на благородни метали и нивните соединенија, како и фероникеллот, сетови на проводници за палење и слично, за возила, авиони или бродови, производите од железо и челик (валани производи) и облеката. Владата на Република Македонија ги

⁷ Службен весник на РМ 84/05

⁸ Бидејќи недостасуваат податоци за МСП, ова поглавје ги опфаќа сите големини на претпријатија заедно.

продолжи активностите за либерализација на трговијата со стоки во рамките на ЦЕФТА. Земјите членки го прифатија моделот за мултилатерални преговори на ниво на ЦЕФТА. Протоколот за трговија со услуги е модел за регулирање на нивото на отвореност на секторот за услуги на ниво на регионот. За ЦЕФТА земјите, проектот предвидува создавање на еден вид дата база на регулативите, првенствено во областа на професионални услуги кои вклучуваат: правни, сметководствени, архитектонски и инженерски услуги. Анализата на податоците во овој услужен сектор треба да ги покаже предностите од либерализација на овој сектор, како и споредба на регулаторната рамка на ЦЕФТА земјите со таа на ОЕЦД и ЕУ земјите. Во оваа фаза ЦЕФТА земјите се согласија да се направат анализа на степенот на отвореност на пазарот во секторите: транспорт, градежништво и дистрибутивните услуги. Спремност за преговори за либерализација на услугите постои првенствено за деловните, туристичките, транспортните, градежните и дистрибутивните услуги, кои се определени како приоритетни сектори. Во согласност со целите утврдени во Стратегијата „Европа 2020“, основен приоритет во услужниот сектор продолжување со мерките и активностите за усогласување со Директивата на ЕУ за услуги. Така, општите принципи на директивата се транспонирани во Предлогот на Закон за услуги. Во наредниот период се планира усвојување на законот со што ќе се обезбеди транспарентна и предвидлива правна рамка за отстранување на преостанатите бариери во регулативата кои го попречуваат пристапот и вршењето на услужни активности во земјата.

Според податоците на Државниот завод за статистика, вкупната вредност на извозот на стоки од Република Македонија во периодот јануари - декември 2014 година изнесува 4 933 845 илјади САД долари, а на увозот 7 276 729 илјади САД долари. Покриеноста на увозот со извоз е 67.8%. Трговскиот дефицит, во периодот јануари - декември 2014 година, изнесува 2 342 884 илјади САД долари. Трговската размена по производи покажува дека во извозот најголемо е учеството на катализаторите на носачи со благородни метали или нивни соединенија, фероникелот, сетови на проводници за палење и слично, за возила, авиони или бродови, производите од железо и челик (валани производи) и облеката. Во увозот најмногу се застапени нафтените масла и маслата добиени од битуменозни минерали (освен сурови), платината и легурите на платина, необработени или во прав, електричната енергија и други метали од платинската група и нивни легури, необработени или во облик на прав. Во периодот јануари - декември 2014 година, најголемо учество во извозот на стоки имаат земјите - членки на ЕУ 28 (76.6%) и земјите од Западен Балкан (14.0%), а во увозот на стоки најголемо учество имаат земјите - членки на ЕУ 28 (63.5%) и Останати земји, на друго место неспомнати (11.8%). Според вкупниот обем на

надворешно- трговската размена, Република Македонија најмногу тргува со Германија.

4.1 Извоз од Република Македонија

Позитивниот тренд на зголемување на покриеноста на увозот со извозот се задржува и во 2014 година како резултат на континуираниот раст на извозот низ годините. Во 2014 година, во споредба со 2013 година, извозот бележи зголемување од 14,8%.

Табела 4-1 Земји во кои македонските претпријатија извезуваат

	2011		2012		2013		2014	
Назив на земја	Извоз (во милиони дол)	%	Извоз (во милиони дол)	%	Извоз (во милиони дол)	%	Извоз (во милиони дол)	%
Германија	1,242.5	27.7	1,180.7	29.4	1,539.5	35.8	2,043.9	41.4
Србија	337.5	7.5	298.1	7.4	271.3	6.3	258.3	5.2
Црна Гора	34.3	0.8	31.5	0.8	32.8	0.8	31.8	0.6
Грција	218.0	4.9	188.5	4.7	213.7	5.0	226.7	4.6
Италија	291.1	6.5	281.2	7.0	286.8	6.7	302.3	6.1
САД	36.1	0.8	56.4	1.4	46.0	1.1	53.1	1.1
Холандија	87.5	2.0	66.0	1.6	68.2	1.6	68.1	1.4
Хрватска	139.6	3.1	98.5	2.5	100.4	2.3	93.8	1.9
Швајцарија	31.5	0.7	33.3	0.8	42.2	1.0	50.0	1.0
В.Британија	54.3	1.2	62.9	1.6	80.9	1.9	68.1	1.4
Словенија	88.2	2.0	74.3	1.8	59.5	1.4	56.7	1.1
Бугарија	308.6	6.9	287.2	7.2	325.7	7.6	326.6	6.6
Шпанија	66.5	1.5	46.9	1.2	44.8	1.0	69.7	1.4
Босна и Херцеговина	93.1	2.1	84.5	2.1	95.5	2.2	93.0	1.9
Русија	39.6	0.9	33.1	0.8	31.6	0.7	42.1	0.9
Белгија	62.5	1.4	41.6	1.0	67.6	1.6	151.6	3.1
Франција	20.5	0.5	20.3	0.5	25.6	0.6	38.3	0.8
Албанија	87.3	1.9	75.7	1.9	78.6	1.8	74.7	1.5
Турција	73.4	1.6	66.8	1.7	71.8	1.7	67.5	1.4
Австрија	38.3	0.9	49.0	1.2	47.4	1.1	50.7	1.0
Шведска	17.4	0.4	11.3	0.3	12.7	0.3	15.2	0.3
Аргентина	4.7	0.1	3.8	0.1	0.0	0.0	4.4	0.1
Данска	11.9	0.3	7.1	0.2	9.6	0.2	9.5	0.2
Лихтенштајн	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Романија	46.3	1.0	52.8	1.3	87.2	2.0	93.3	1.9

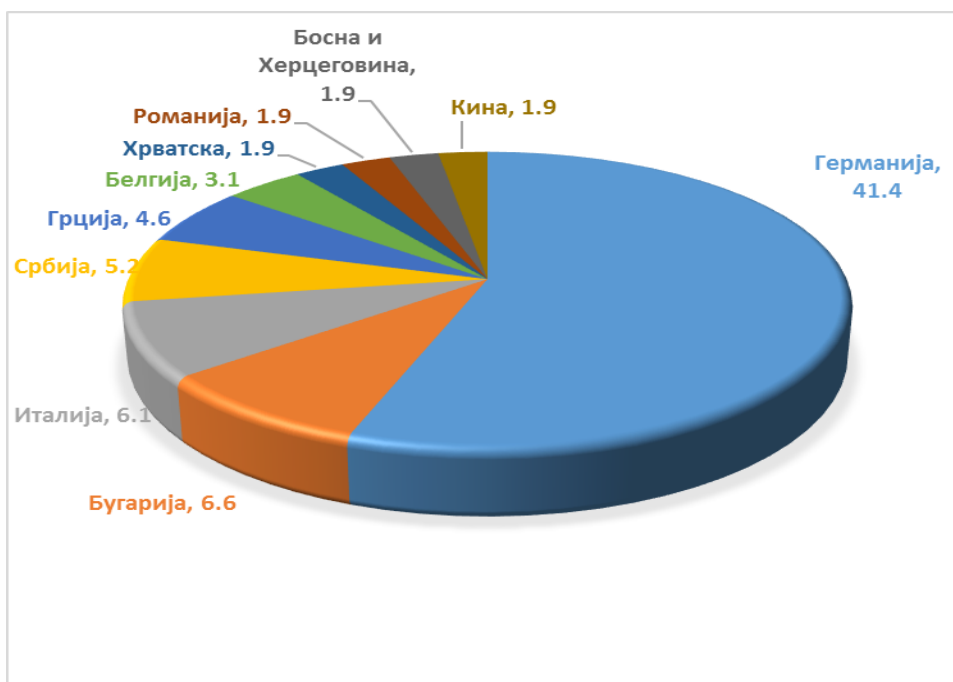
Чешка	22.8	0.5	34.9	0.9	28.7	0.7	32.6	0.7
Унгарија	8.4	0.2	9.1	0.2	8.3	0.2	17.8	0.4
Австралија	4.9	0.1	5.1	0.1	5.8	0.1	5.6	0.1
Кипар	0.6	0.0	1.0	0.0	1.4	0.0	1.0	0.0
Украина	95.8	2.1	17.9	0.4	22.5	0.5	9.5	0.2
Канада	3.8	0.1	3.5	0.1	4.6	0.1	5.5	0.1
Полска	25.4	0.6	18.2	0.5	18.9	0.4	18.9	0.4
Јапонија	1.1	0.0	1.5	0.0	1.6	0.0	1.2	0.0
Кина	127.5	2.8	158.8	4.0	107.0	2.5	92.6	1.9
Хонг Конг	0.7	0.0	1.3	0.0	2.8	0.1	2.7	0.1
Белорусија	5.1	0.1	5.5	0.1	7.7	0.2	7.5	0.2
Бразил	1.9	0.0	2.1	0.1	4.5	0.1	4.4	0.1
Кореја	19.4	0.4	57.9	1.4	0.7	0.0	0.1	0.0
Боливија	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Вкупно 1:	3,748.2	83.7	3,468.3	86.4	3,853.5	89.6	4,489.0	91.0
Останати земји	730.1	16.3	547.1	13.6	445.2	10.4	444.9	9.0
Вкупно 2:	4,478.3	100.0	4,015.4	100.0	4,298.8	100.0	4,933.8	

Извор: Народна банка на РМ

Табелата 4-1 покажува дека Германија е најстабилниот и најголемиот трговски партнер на земјава. Така беше и во 2013-та, кога од 11-те милијарди долари вкупен обем на стоковна размена, над 2,2 милијарди отпаднаа на Германија. Бројките за од 2014-та година се уште повисоки. Имено, во периодот од јануари до декември, извозот од Македонија во Германија изнесува над 2 милијарди долари, Според статистиката, дури 41,4% од вкупниот извоз на Македонија, оди за Германија.

Македонија се држи до традиционалните пазари, и многу ретко доаѓа до поголеми промени меѓу нашите најголеми трговски партнери. Најголем дел од производите што ги извезуваме завршуваат во ЕУ, а помал дел во земјите од Западен Балкан.

Графикон 4-1 10 најголеми земји во кои македонските претпријатија извезуваат

Извор: Народна банка на РМ

Германија, заедно со Бугарија, Грција, Србија, Италија, се најголемите пет трговски партнери на Македонија, со тоа што над половина од вкупниот извоз отпаѓа на овие пет земји.

4.2 Увоз во Република Македонија

Вредноста на увезените стоки во Република Македонија во 2014 година изнесува 7, 276. 72 милиони долари. Споредено со вредноста на извозот од 2013 година постои зголемување од 9,9% односно 657 милиони долари.

Табела 4-2 Увоз во Република Македонија

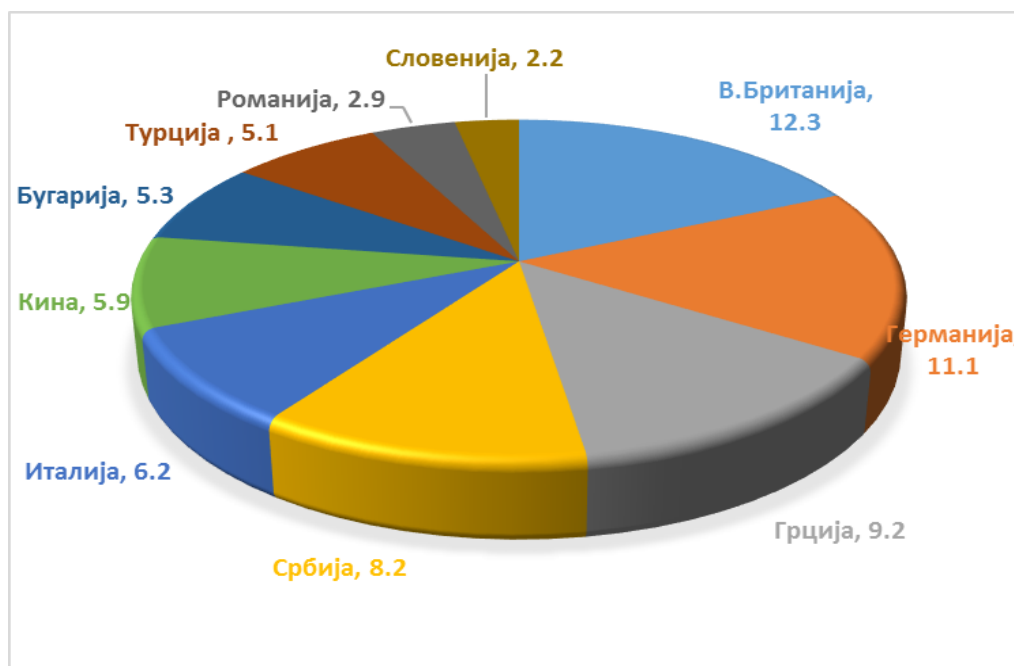
	2011		2012		2013		2014	
Назив на земја	Увоз (во милиони дол)	%	Увоз (во милиони дол)	%	Увоз (во милиони дол)	%	Увоз (во милиони дол)	%
Германија	729.7	10.4	634.4	9.7	694.1	10.5	806.7	11.1
Грција	569.7	8.1	804.3	12.3	698.5	10.6	667.3	9.2
Србија	498.2	7.1	482.7	7.4	522.8	7.9	598.0	8.2
Црна Гора	2.1	0.0	2.7	0.0	3.7	0.1	3.9	0.1
Русија	684.3	9.7	362.1	5.6	163.6	2.5	140.0	1.9
Бугарија	457.9	6.5	407.8	6.3	367.2	5.5	382.7	5.3
Словенија	185.5	2.6	150.4	2.3	167.4	2.5	158.1	2.2

Италија	427.6	6.1	401.7	6.2	430.0	6.5	454.2	6.2
Украина	157.6	2.2	86.9	1.3	92.6	1.4	105.8	1.5
САД	88.8	1.3	82.9	1.3	124.1	1.9	142.8	2.0
Франција	125.9	1.8	86.7	1.3	94.7	1.4	105.2	1.4
Холандија	69.2	1.0	64.7	1.0	82.0	1.2	95.8	1.3
Турција	345.4	4.9	325.4	5.0	316.1	4.8	374.1	5.1
Хрватска	133.2	1.9	121.0	1.9	115.1	1.7	111.7	1.5
Австрија	133.2	1.9	119.2	1.8	143.7	2.2	143.6	2.0
Јапонија	52.0	0.7	48.4	0.7	55.8	0.8	64.1	0.9
Унгарија	49.7	0.7	52.7	0.8	55.3	0.8	84.5	1.2
В.Британија	593.1	8.4	560.9	8.6	726.9	11.0	893.2	12.3
Полска	82.2	1.2	100.3	1.5	101.3	1.5	101.5	1.4
Бразил	67.4	1.0	62.3	1.0	61.1	0.9	47.2	0.6
Кина	354.9	5.1	374.9	5.7	379.7	5.7	432.0	5.9
Швајцарија	172.1	2.4	147.9	2.3	130.2	2.0	76.5	1.1
Босна и Херцеговина	90.1	1.3	71.0	1.1	63.5	1.0	63.9	0.9
Шведска	32.2	0.5	25.6	0.4	28.5	0.4	32.2	0.4
Белгија	39.3	0.6	35.1	0.5	49.2	0.7	71.3	1.0
Шпанија	63.0	0.9	75.4	1.2	67.3	1.0	85.4	1.2
Кореја	45.8	0.7	23.1	0.4	29.2	0.4	32.6	0.4
Боливија	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.1	0.0
Чешка	60.5	0.9	71.5	1.1	90.8	1.4	92.4	1.3
Романија	94.6	1.3	120.1	1.8	126.8	1.9	208.9	2.9
Данска	21.6	0.3	24.5	0.4	38.3	0.6	40.8	0.6
Аргентина	15.3	0.2	13.5	0.2	14.1	0.2	16.0	0.2
Австралија	4.5	0.1	3.0	0.0	1.9	0.0	2.2	0.0
Канада	21.8	0.3	22.2	0.3	31.9	0.5	11.9	0.2
Кипар	0.8	0.0	3.5	0.1	1.5	0.0	1.1	0.0
Белорусија	2.3	0.0	4.1	0.1	8.6	0.1	12.9	0.2
Лихтенштајн	0.0	0.0	0.1	0.0	0.2	0.0	0.1	0.0
Хонг Конг	2.9	0.0	4.0	0.1	2.8	0.0	3.0	0.0
Албанија	39.5	0.6	35.0	0.5	38.3	0.6	47.7	0.7
Вкупно 1:	6,513.9	92.7	6,012.3	92.2	6,118.6	92.4	6,711.6	92.2
Останати земји	513.2	7.3	510.1	7.8	501.0	7.6	565.1	7.8
Вкупно 2:	7,027.2	100.0	6,522.4	100.0	6,619.6	100.0	7,276.7	100.0

Извор: Народна банка на РМ

Велика Британија заедно со Германија, Грција, Србија и Италија се најголемите 5 трговски партнери на македонските претпријатија на кои одпаѓаат 47% од вкупно увезените добра и услуги за 2014 година.

Графикон 4-2 10 најголеми земји од кои македонските претпријатија увезуваат

Велика Британија заедно со Германија, Грција, Србија и Италија се најголемите 5 трговски партнери на македонските претпријатија на кои одпаѓаат 47% од вкупно увезените добра и услуги за 2014 година.

5. МСП и вработувањето

Република Македонија и покрај бројните предизвици со кои се соочуваше во изминатиот период, како резултат на глобалната економска и финансиска криза, покажа капацитет за справување со предвидените политики, што се рефлектира во здраво макроекономско опкружување преку одржлива фискална политика, ниско ниво на дефицит како процент од БДП, низок државен долг, стабилен финансиски сектор, ниска стапка на инфлација, како и реформи во микроекономијата и политиките за вработување, кои доведоа до остварување на позитивни резултати на пазарот на труд. Резултатите од имплементацијата на политиките за вработување кои беа предвидени да се реализираат заради постигнување на поставените цели.

Од 2007 наваму Република Македонија применува модерен систем на планирање и имплементација на активни мерки на пазарот на труд (АМПТ). Истите вклучуваат услуги за невработените лица, обуки, политики за креирање на работни места, работни клубови, практиканство и тн. Дизајнот и таргетирањето на АМПТ постојано се подобрува заради зголемување на нивната ефективност. Истовремено, мерките со текот на годините се диверзифицираа за да одговорат на различните потреби на

ранливите групи на невработени, и на работодавачите. Планирањето на АМПТ се остварува преку годишни оперативни планови. Новите мерки најчесто се воведуваат прво како пилот мерки, а потоа, согласно резултатите, се прошируваат. Расходите за активни политики изнесуваат околу 0,15% од БДП, со одредени годишни флуктуации. Во 2009 година овој износ беше двоен (0,32% од БДП) како резултат на владините против кризни мерки и воведувањето на мерката јавни работи.

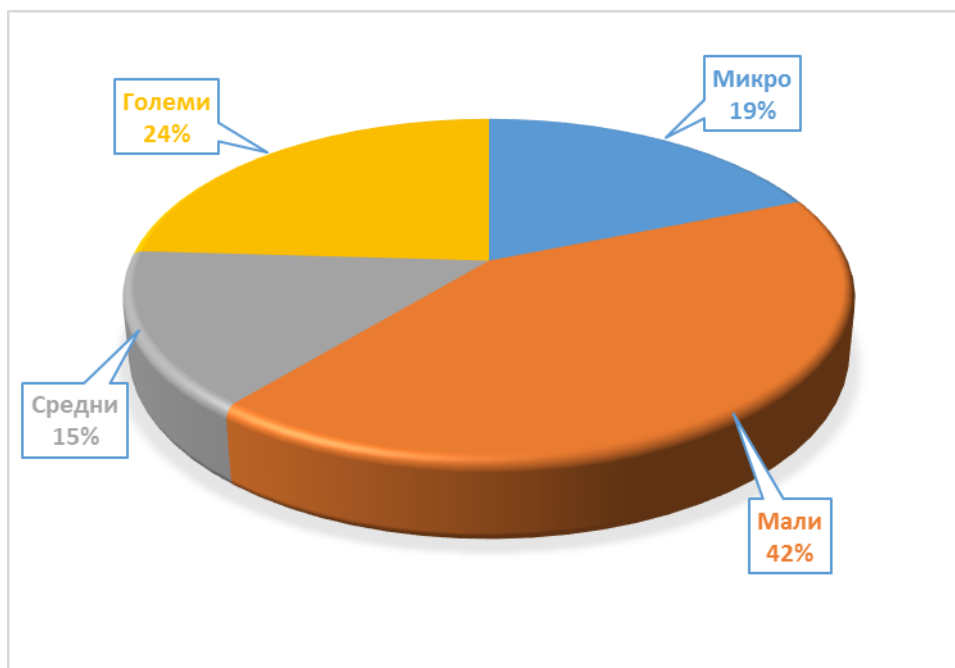
5.1 Вработување во Република Македонија

Според податоците на Државниот завод за статистика, во 2014 година активното население во Република Македонија брои 961 416 лица од кои вработени се 696 046, а 265 370 лица се невработени. Стапката на активност во овој период е 57.4,% стапката на вработеност 41.5,% додека стапката на невработеност 27.6.%

Во периодот помеѓу 2009 и 2014 година, бројот на вработени во Република Македонија се зголемил за 62,3 илјади или 10%. Просечната годишна стапка на раст на бројот на вработени изнесува 1,9%. Во 2014 година, стапката на вработеност за населението на возраст 15-64 изнесува 47%. Во периодот помеѓу 2009-2014 година, стапката на вработеност е зголемена за 8%. Сепак, истата и понатаму останува на ниско ниво и упатува на недоволно искористување на работната сила како развоен потенцијал. Половиот јаз во вработеноста е висок. Стапката на вработеност на мажите (56% во 2014 година) е поголема од истата кај жените (37,4%). Сепак, постои подобрување во периодот од 2009 до 2014 година, стапката на вработеност кај жените е зголемена за 11%, додека кај мажите за 6%, што доведе до намалување на половиот јаз.

Микро, малите и средни претпријатија во 2014 година вработуваа 76% од вкупниот број на вработени во приватниот сектор. Од нив 61% се вработени во микро и малите претпријатија, 15% во средните и 24% во големите претпријатија. Од овие податоци најубаво може да се види значењето на секторот на МСП кој вработува над $\frac{3}{4}$ од вкупната работна сила во Република Македонија.

Графикон 5-1 Процентуална распределба на вработените по претпријатија во 2014 година

Извор: Централен регистар

5.2 Самовработување

Програмата за самовработување со грант има за цел да ја намали невработеноста во Република Македонија и да отвори нови работни места преку поттикнување на претприемништвото и започнување на сопствен бизнис. Оперативниот план на владата предвиде реализација на активните мерки на пазарот на трудот (АМПТ), што треба да ги реализира Министерството за труд и социјална политика, Агенцијата за вработување на РМ и Агенцијата за поддршка на претприемништвото на РМ. Непосредна цел од оваа програмска активност е да се создадат 950 вработувања.

За реализација на секое самовработување во 2014 година беше предвидена поддршка со неповратни средства во висина на 2013,155.00 денари за дејности од помал обем поточно за секое ново отворено работно место, од кои 185,000.00 денари во вид на директна поддршка за набавка на опрема и репроматеријали, додека останатите 18,155.00 денари служат за поддршка во вид на основна обука за водење бизнис, ваучер систем за изработка на бизнис план и поддршка при регистрирање на бизнисите.

Реализацијата на Програмата Самовработување започнува со проценка на секој кандидат за потреба од дополнителни обуки, осознавање за претходно

претприемачко искуство или евентуално учество во неформален бизнис, како и проценка на нивното севкупното знаење. Понатаму, програмата се реализира преку обука на заинтересирани невработени лица за осознавање на претприемништвото, изготвување на одржливи бизнис планови, поддршка при регистрацијата на сопствените бизниси и финансиска поддршка за започнување на бизнисот и за дополнително вработување на едно лице

Согласно со активностите на програмата избрани се оперативни упатства за проектот кој има за цел детално да ги опише методологијата, активностите и чекорите што МТСП, АВРМ, АППРМ, Централен Регистар и УНДП, заеднички ќе ги преземат за операционализирање на активната мерка. Со цел популаризирање на активната мерката за вработување Програма за самовработување, одговорните лица од Центрите за вработување ја популаризираат целта на Програмата со настапи на локалните телевизии во кои ја презентираат програмата. Исто така е изработен пропаганден материјал (флаери) во кој се наведени потребните информации за мерката од интерес за невработените лица. Истиот преку центрите за вработување е доставуван до заинтересираните лица. Согласно со оперативните упатства изработен е јавен оглас, работен план, обрасци за пријавување, информативни листови, документи за прифаќање, критериуми за селекција, табели за селекција, тим за мониторинг, упатства за ваучерската програма и друго.

Агенцијата за поддршка на претприемништвото на РМ зеде активно учество во изработката на Оперативниот план за вработување во делот на самовработувањето, односно реализација на советувања и изработка на одржлив бизнис план. Целта на програмата е намалување на невработеноста преку започнување на нови бизниси. Непосредна цел е да се создадат 950 самовработувања. Програмата се реализира преку обука на заинтересирани невработени лица за осознавање на претприемништвото, изготвување на солидни и одржливи бизнис планови, помош при регистрација на сопствен бизнис и субвенција за започнување на бизнисот. Со оваа програма се опфатија нови категории на апликанти со поголемо фокусирање на ефикасноста на поддршката во промовирањето на претприемништвото. Согласно „Програмата за Самовработување 2014“.

За учество во горенаведените програми/мерки, можеа да се пријавуваат само евидентирани невработени лица во АВРМ. Согласно препораките во ОП 2013, за да се обезбеди поголема одржливост и ефикасност на активните програми за вработување, невработените лица се групирани на следниов начин:

- долгорочно невработени (над 1 година евидентирани во АВРМ),

- поранешни вработени лица во дејноста на енергетиката на кои работниот однос им престанал поради деловни причини,
- професионални војници на кои им престанала службата во АРМ,
- млади лица до 29 годишна возраст,
- лица на возраст од 30-49 години,
- корисници на паричен надоместок по основа на невработеност.

Проектот е дел од Оперативниот план на Министерството за труд и социјална политика, а активни учесници и партнери во проектот се: УНДП, АВРМ и АППРМ.

Проектот се реализираше во два циклуса во секој по четири фази:

1. Јавен оглас, пријавување, аплицирање и селекција на учесници;
2. Обука за деловно планирање и управување, развој на бизнис планови, селекција на најдобрите бизнис планови;
3. Регистрација на фирма, самовработување и потпишување на договор за грант и
4. Набавка на опрема и/или материјали.

Прва фаза

Оваа фаза ги опфати следните чекори:

- а) Изготвување на Оперативни упатства,
- б) Известување на јавноста – Јавен оглас,
- в) Информирање на кандидатите за правата и обврските за мерката, потпишување на изјава за согласност, како и пополнување апликациони формулари – Пријава
- г) Регистрација на апликантите во центрите за вработување и прва селекција според целни групи врз основа на тестирање, односно одговарање на прашалник.

Втора фаза

Првиот дел од оваа фаза беше реализација на четиридневна основна обука (30 часа) за водење на бизнис за 1.100 кандидати и обука со осветување за бизнис и претприемништво за 400 кандидати кои ќе го формализираат бизнисот или вкупно за 1.500 кандидати

Целта беше развој, осмислување и спроведување обука за самовработување и формирање нови фирми, наменета за подобрена подготвеност за работа преку градење индивидуални капацитети за претприемништво. Обуката, во првиот циклус, ја завршија вкупно 726 кандидати кои беа рангирани од страна на селекциона комисија, а во вториот циклус дополнителни 700 кандидати или вкупно 1426 кандидати. Вториот дел од оваа фаза беше изработка на 1050 одржливи бизнис планови во двата циклуси. Реализацијата на првиот циклус фаза подразбираше изработка на 624 одржливи бизнис планови за невработените лица, за вториот

циккус уште дополнителни 427 бизнис планови. Првиот циклус се одвиваше во три фази, а вториот циклус во две фази при што беа организирани средби помеѓу кандидатите и советниците што резултираше со конечна изработка на предвидените бизнис планови. Средбите беа организирани од страна на АППРМ при што беа пријавени и одбрани преку 100 советници од Каталогот на советници при АППРМ за изработка на бизнис плановите. Од пријавените советници невработените лица на транспарентен начин имаа можност да одберат консултант од веб страната на АППРМ со чија помош беше изработен одржлив бизнис план врз основа на идејата на кандидатите. Како административна поддршка на проектот за реализација на двата циклуса беа вклучени ОДП од Скопје, Охрид, Куманово, Велес, Битола, Тетово и Струмица.

Табела 5-1 Кандидати за проектот самовработување

Активност	Вкупно
Пријавени кандидати	1 500
Посетувале обука од идеја до бизнис	1 426
Изработени бизнис планови	1 051
Издадени ваучери	1 501

Извор : АППРМ

За изработка на предвидените 1051 бизнис планови советниците беа потрошени вкупно 11.561 советнички часа, односно по 11 часа за еден бизнис план. Од вкупно изготвените 1051 бизнис планови, експертска комисија составена од банкарски експерти и претставник од АППРМ, според однапред утврдени критериуми од страна на Проектниот одбор, изврши рангирање и најдобрите бизнис планови ќе бидат упатени во следната фаза, односно регистрација на претпријатието и реализација на грант за набавка на опрема.

5.3 Вработување по сектори на економска активност

Вработувањето по сектори на економска активност е значаен индикатор кој илустрира во кои сектори се најзначајни за креирање на работни места. Табелата 5-2 ни преставува број на вработени по сектори на економска активност поделени по големина на претпријатијата во 2014 година.

Активните претпријатија во 2014 година вработуваа вкупно 378 295 лица. Сектор со најголем број на вработени како и изминатите години беше секторот преработувачка

индустрија кој во 2014 година имаше 105 231 вработени или 27,8% од вкупниот број на вработени лица.

Табела 5-2 Број на вработени по сектори на економска активност во 2014 година

Сектори на дејност	Вкупно Total	Големина на претпријатието според бројот на вработени			
		Микро	Мали	Средни	Големи
А - ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И РИБАРСТВО	10407	1682	3007	2262	3456
Б - РУДАРСТВО И ВАДЕЊЕ НА КАМЕН	4129	99	971	399	2660
В - ПЕРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА	105231	6937	50247	20029	28018
Ѓ - ГРАДЕЖНИШТВО	25892	4233	13072	3703	4884
Г - СНАБДУВАЊЕ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА, ГАС, ПАРЕА И КЛИМАТИЗАЦИЈА	8200	75	189	480	7456
Д - СНАБДУВАЊЕ СО ВОДА; ОТСТРАНУВАЊЕ НА ОТПАДНИ ВОДИ, УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД И ДЕЈНОСТИ ЗА САНАЦИЈА НА ОКОЛИНАТА	10466	146	2541	2942	4837
Е - ТРГОВИЈА НА ГОЛЕМО И ТРГОВИЈА НА МАЛО; ПОПРАВКА НА МОТОРНИ ВОЗИЛА И МОТОЦИКЛИ	88623	24122	40372	10927	13202
Ж - ТРАНСПОРТ И СКЛАДИРАЊЕ	30518	5679	13912	2259	8668
З - ОБЈЕКТИ ЗА СМЕСТУВАЊЕ И СЕРВИСНИ ДЕЈНОСТИ СО ХРАНА	19020	7507	10016	1130	367
С - ИНФОРМАЦИИ И КОМУНИКАЦИИ	11481	1281	4295	2044	3861
И - ФИНАНСИСКИ ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТИ НА ОСИГУРУВАЊЕ	9331	445	441	139	8306
Ј - ДЕЈНОСТИ ВО ВРСКА СО НЕДВИЖЕН ИМОТ	2219	416	887	348	568
К - СТРУЧНИ, НАУЧНИ И ТЕХНИЧКИ ДЕЈНОСТИ	12996	5707	5942	708	639
Л - АДМИНИСТРАТИВНИ И ПОМОШНИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	15085	1157	7753	5517	658
Љ - ЈАВНА УПРАВА И ОДБРАНА; ЗАДОЛЖИТЕЛНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ	152	7	77	68	0
М - ОБРАЗОВАНИЕ	2777	1179	883	713	2
Н - ДЕЈНОСТИ НА ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	11965	7091	3088	892	894
Њ - УМЕТНОСТ, ЗАБАВА И РЕКРЕАЦИЈА	5993	625	974	1820	2574
О - ДРУГИ УСЛУЖНИ ДЕЈНОСТИ	3810	2768	983	59	0

Извор: Државен завод за статистика 2015

5.4 Вработување според видот на сопственост на претпријатијата

Преглед на вработеноста според видот на сопственост на претпријатијата е значајно да се направи за да може да се интервенира во однос на зголемување на стапката на вработеност поточно да се има информација колку од лицата работат во приватните, државните, јавните или други видови на претпријатија и во кој сектор припаѓаат.

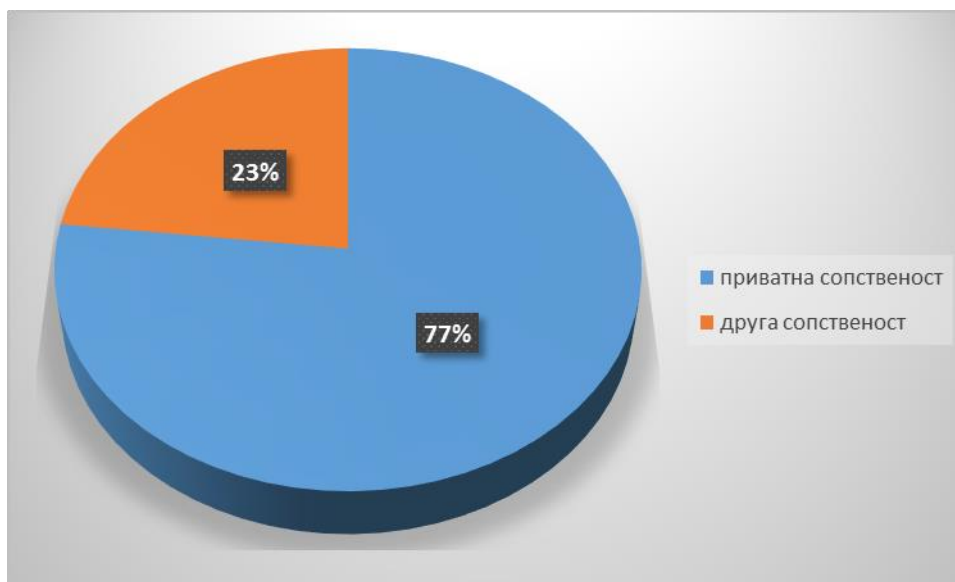
Табела 5-3 Број на вработени во претпријатија според вид на сопственост на Претпријатијата во 2014 година

Сектори и оддели на дејности	Деловни субјекти во		
	вкупно	приватна сопственост	друга сопственост
Вкупно	696 046	534 580	161 466
Земјоделство, шумарство и рибарство	127 249	124 921	(2328)
Рударство и вадење на камен	6 960	(4859)	(2101)
Преработувачка индустрија	136 704	135 612	:
Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација	9 426	(2405)	7 021
Снабдување со вода; отстранување на отпадни води, управување со отпад и дејности за санација на околината	13 322	-	13 322
Градежништво	49 663	47 809	(1854)
Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и мотоцикли	88 831	88 831	-
Транспорт и складирање	38 499	31 200	7 299
Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	26 025	24 145	(1879)
Информации и комуникации	11 996	10 544	:
Финансиски дејности и дејности за осигурување	9 786	9 188	:
Дејности во врска со недвижен имот	:	-	:
Стручни, научни и технички дејности	14 667	13 942	:
Административни и помошни услужни дејности	15 463	13 800	(1662)
Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	51 092	-	51 092
Образование	40 601	(2893)	37 708
Дејности на здравствена и социјална заштита	35 367	10 554	24 813
Уметност, забава и рекреација	8 329	(4452)	(3877)
Други услужни дејности	11 011	8 828	(2183)

Извор: Државен завод за статистика 2015

Табелата 5-3 и графиконот 5-3 ја прикажува процентуалната распределба на вработените во МСП според видот на сопственост на претпријатијата. Од вкупниот број на вработени во 2014 година, 534 580 односно 77% се вработени во приватните претпријатија додека 23% од вработените се во работен однос во претпријатија кои се со недефиниран вид на сопственост. Во однос на компарацијата направена врз основа на секторска поделеност, можеме да забележиме дека во секторот за прехранбена индустрија има најголем број на вработени од приватниот сектор и тоа со 136 612 вработени или 23,3% од сите вработени во приватните претпријатија.

Графикон 5-3 Вработени во МСП според видот на сопственост на претпријатијата во 2014 година

Извор: Централен регистар

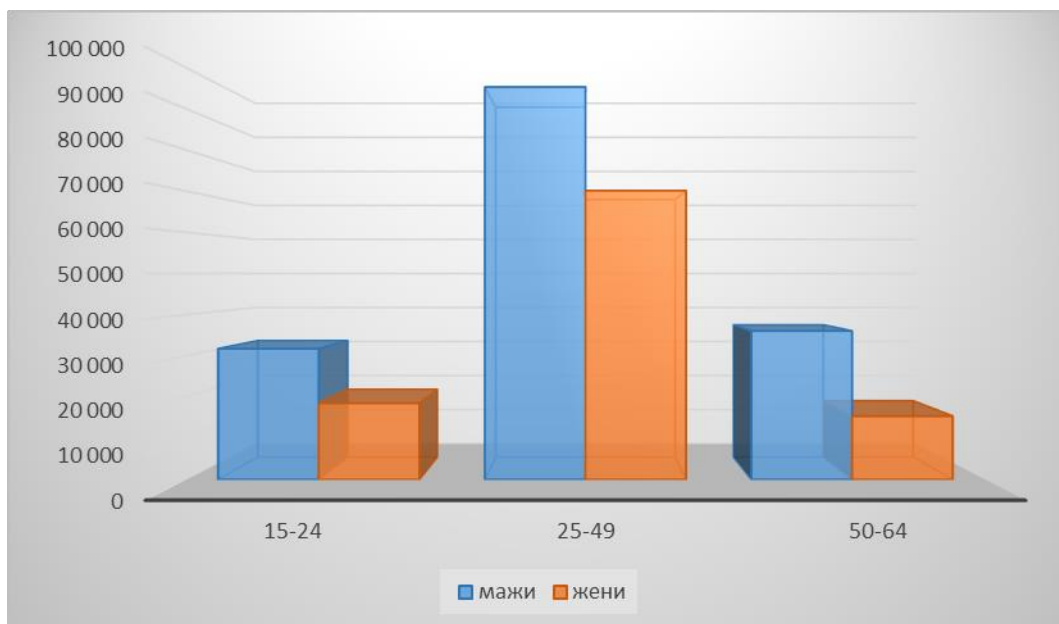
5.5 Невработеност во Република Македонија

Невработеноста претставува еден од најтешките социоекономски проблеми со кој се соочуваат голем број земји во светот. Високата стапка на невработеност носи со себе голем број други проблеми како што се: сиромаштија, социјална несигурност која пак резултира со низок квалитет на живот на населението, исто така влијае врз искористеноста на ресурсите и врз економскиот раст. Поради ниската стапка на вработеност во Република Македонија еден од столбовите на макроекономската политика се програмите за вработување. Создавањето на позитивна бизнис клима и создавањето на одредени механизми на пазарот на труд ги поттикнува

инвеститорите како домашни така и странски да инвестираат и со тоа да создадат нови работни места. Високата стапка на невработеност во Република Македонија ни покажува дека макроекономската состојба е кривка односно дека е делумно нестабилна. Сепак исто така мораме да забележиме дека поради активните политики на пазарот на труд невработеноста во Република Македонија има надолен тренд односно таа континуирано се намалува, што претставува добар знак за заздравување на нашата економија.

Графиконот 5-4 го прикажува бројот на невработените лица по пол во последниот квартал од 2014 година. Како што може да се забележи од графиконот вкупниот број на невработени лица во 2014 година изнесуваше 267 428 лица. Споредбено со невработените лица од 2013-та година претставува намалување од 7 827 лица. Од овој графикон може да се забележи дека бројот на невработените жени е секогаш помал од бројот на мажите. Ова е последица на фактот дека помалку жени официјално се декларираат како невработени. Бројот на невработени жени во 2014-та година изнесува 104 022 или 39% споредбено со бројот на мажите кој беше 163 406 односно 61% од вкупниот број на невработени лица.

Графикон 5-4 Број на невработени лица по пол во Република Македонија

Извор: Државен завод за статистика 2015

Структурата на невработените лица според старосната структура има голема важност и влијае врз состојбите во секторот на МСП. Невработените лица не се

само извор на идни вработени во рамките на постоечките МСП, тие исто така и се основа за формирање на нови бизниси.

Исто така важно во оваа анализа е да се разгледа структурата на невработеноста според степенот на образование. Од табелата 5-4 можеме да забележиме дали на пазарот на труд има потреба од високо квалификувани работници односно работници со завршено више и високото образование (во случај стапката на невработеност кај овие категории да е ниска) или пак на пазарот на друг повеќе да има потреба од работници со понизок степен на образование.

Табела 5-4 Стапка на невработеност според степенот на образование

Степен на образование	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Без образование	50.1	53.4	62	46.1	53.2	46.3	45	52.7	48.3	46	54.4
Незавршено основно образование	40.2	30.2	33.3	37.1	35.1	28.6	29.7	31.3	32.8	32.5	32.6
Основно образование	47.1	45.8	42.6	43.4	41.8	40	40.1	38.1	38.2	34	31.4
3 год. средно образование	43.3	45.6	44.4	40.4	35.6	36.1	34.5	32.9	33	30.5	29.1
4 год. средно образование	35.9	36.6	34.5	33.4	32.3	31.2	31.4	31.2	30.9	28.3	28.1
Више образование	17.4	20.5	20.7	20.4	20.2	17.3	17.3	20.1	15.9	16.3	17.5
Високо образование	18.6	20	21.3	20.5	21.7	22.1	22.7	23.4	23.3	24.6	23.1
Вкупно	37.2	37.3	36	34.9	33.8	32.2	32	31.1	31	29	28

Извор: Државен завод за статистика 2015

Од табелата можеме да забележиме дека највисока стапка на невработеност е присутна кај лицата без образование, односно лицата без образование имаат најмала шанса да најдат вработување. Стапката постојано варира односно имаме драстични зголемувања во некои периоди пример од 53,4 % во 2005 се зголемува на 62 проценти за само една година за во 2007 повторно да се намали на 46.1%. Овој тип на невработеност постојано варира од година во година па за во 2014 стапката на невработеност да изнесува 54,4 % што преставува исклучително висока стапка. Ова значи дека секој втор во Македонија без образование е невработен. Од друга

страна стапката на невработеност кај лицата со незавршено основно образование и завршено основно образование има константен пад, односно постои надолан тренд кај овие категории. Стапката на невработеност кај лицата со незавршено основно образование во 2004 година изнесува 40,2 % и таа се намалува за 10 % во 2005 година и изнесува 30,2 %. Потоа во наредните две години имаме пораст на стапката на невработеност кај лицата со незавршено основно образование до 37,1% во 2007 година за да потоа следи константен пад. Во 2011 година стапката на невработеност кај лица со незавршено основно образование изнесува 31,3 %. Стапката во годините што следуваат минимално се зголемува и се движи околу 32 %. Стапката на невработеност пак кај лицата со основно образование константно се намалува. Во 2004 година стапката на невработеност кај лицата со основно образование изнесувала 47,1 %, додека во 2009 година се намалува и доаѓа на границата на 40 %. Во 2011 година за прв пат стапката на невработеност кај лицата со завршено основно образование изнесува 38,1%. Стапката бележи и понатаму пад, па во 2014 година изнесуваше 31,4%. Стапките на невработеност кај лицата со 3 години средно образование и 4 години средно образование бележи константен пад. Стапката на невработеност кај лицата со завршено 3 години средно образование од 43,3% во 2004 се намалува константно и во 2012 година се намалува за точно 10 % односно изнесува 33%. Во 2014 стапката на невработеност кај лицата со завршено 3 години средно образование падна под 30 % за прв пат и изнесува 29,1%. Кај лицата пак со завршено 4 години средно образование имаме поблаг пад на невработеноста, односно од 2004 коа стапката изнесувала 35,9 % до 2014 година стапката се намалува на 28.1%, што е значително помало намалување отколку стапката на невработеност на лица со завршено 3 години средно образование. Овде можеме да забележиме дека стапката на невработеност кај лицата со завршено више образование варира во границите од 17% до 21%. Имам зголемување на стапката на невработеноста кај лицата со више образование од 17,4% во 2004 на 20,4% во 2006 година. Потоа имаме повторно пад на стапката на невработеност кај овие лица, и таа во 2014 година изнесува 17,5%. Стапката на невработеност пак кај лицата со високо образование има константен раст. Ако кај сите категории имавме намалување на стапката на невработеност, овде имаме константно зголемување на стапката на невработеност. Во 2004 година стапката изнесува 18,6% и таа до 2014 година се зголемува за 4,5% и изнесува 23,1%. Меѓутоа ова зголемување на стапката на невработеност кај лицата со завршено високо образование се должи и на зголемениот број на запишани студенти кој од 2008 година па се до 2014 константно се зголемува. Во 2008 година 78% од лицата кој завршиле средно се запишале на факултет, во 2009 година процентот бил значително поголем односно

85%. Во 2010 година 96% од матурантите се запишуваат на факултет. Во последните три години 2011, 2012 и 2013 година процентот на матуранти кој се запишуваат на факултет се движи околу 98-99 %. Зголемениот број на лица кој се запишуваат на факултет влијае врз зголемување на стапката на невработеност на лицата со завршено високо образование. Овој тренд веројатно ќе продолжи и понатаму, односно стапката на невработеност на лицата со високо образование ќе продолжува да се зголемува. Тоа укажува на фактот дека на пазарот на труд постои вишок на кадри со високо образование. Од друга страна имаме намалување на стапката на невработеност на лицата со понизок степен на образование. Иако стапките на невработеност на лица со више и високо образование се сеуште значително пониски сепак во иднина доколку овој тренд продолжи на зголемување на стапката на невработеност на лицата со високо образование, а истовремено намалување на стапките на лицата со понизок степен на образование, лицата со понизок степен на образование полесно ќе можат да најдат вработување од лицата со високо образование. Тоа може во иднина да доведе до ситуација да имаме намалување на бројот на запишани лица на факултет, поради фактот што на пазарот на труд нема доволно побарувачка за високообразовни лица. Тоа може да резултира со намалување на невработеноста кај високообразовните лица и намалување на невработеноста во целина.

6. Финансиска состојба и финансирање на МСП

Финансиската состојба и ликвидноста кај претпријатијата е клучна карактеристика на секое од нив. Претпријатијата треба да имаат познавања на финансискиот менаџмент и финансирањето на претпријатијата. Финансиската анализа помага да се прикаже финансиската состојба и како истата може да се промени. Индикаторите на профитабилност се само едни, но не и единствени индикатори со кои се оценува финансиската состојба на претпријатијата. Останати се индикаторите за ликвидноста, за финансиска стабилност, или индикаторите на готовинските текови.

6.1 Добивка (профит) и загуба на претпријатијата

Добивката (профитот) е еден од најзначајните индикатори на успешноста за секое претпријатие. Во многу случаи, профитот или загубата, се два фактори кои утврдуваат дали претпријатието треба да продолжи со своите активности или не. Истражувањата покажуваат дека претпријатијата, особено оние од секторот на МСП, можат да преживеат во првите три години од нивното основање, дури и ако тие

остваруваат загуби, со што ќе го намалуваат својот капитал и веројатно ќе продолжат да функционираат и во наредните години како би остварувале профит.

Табела 6-1 Добивката и загубата остварена кај претпријатијата 2010 – 2014 година.

Финансиски индикатори		МИКРО	МАЛИ	СРЕДНИ	ГОЛЕМИ	ВКУПНО
2014	ДОБИВКА	2,851,558,274.00	24,241,494,050.00	11,453,790,478.00	27,770,406,681.00	66,317,249,483.00
	ЗАГУБА	6,150,609,160.00	14,235,028,051.00	2,587,735,165.00	8,919,368,587.00	31,892,740,963.00
2013	ДОБИВКА	3.017.931.807,00	37.428.300.109,00	14.820.277.824,00	26.799.189.244,00	82.065.698.984,00
	ЗАГУБА	5.720.494.990,00	7.838.610.070,00	3.063.897.305,00	8.032.028.336,00	24.655.030.701,00
2012	ДОБИВКА	2.806.975.574,00	35.259.162.456,00	13.269.773.403,00	24.767.180.872,00	76.103.092.305,00
	ЗАГУБА	5.836.628.300,00	9.490.136.948,00	2.921.460.389,00	7.431.756.955,00	25.679.982.592,00
2011	ДОБИВКА	2.826.412.769,00	35.141.403.669,00	12.670.798.762,00	30.272.840.633,00	80.911.455.833,00
	ЗАГУБА	5.382.652.313,56	8.874.101.559,00	4.472.690.695,00	10.833.311.908,00	29.562.756.475,56
2010	ДОБИВКА	3.235.932.180,00	32.453.256.541,00	9.631.188.200,00	26.903.931.107,00	72.224.308.028,00
	ЗАГУБА	5.498.412.984,50	7.863.364.325,00	4.787.914.412,00	6.872.814.818,00	25.022.506.539,50

Извор: Централен регистар на РМ 2015

Табелата 6.1 ја претставува добивката и загубата остварена кај претпријатијата во Република Македонија за временски период од 2010 до 2014 година. Според податоците од табелата вкупната вредност на добивката пред оданочување остварена кај сите видови на претпријатија, во 2014 година изнесувала 66 317 249 483 милиони денари, што претставува намалување за 19% од споредбено со 2013 година. Во однос на добивката остварена исклучително од страна на МСП, може да констатираме дека истите во 2014 година допринеле со 58,1% во вредноста на вкупната добивка кај претпријатија, додека пак во 2013 година овој сооднос е 67,3% што претставува намалување на добивката кај МСП од 9,2% остварена во 2014 година.

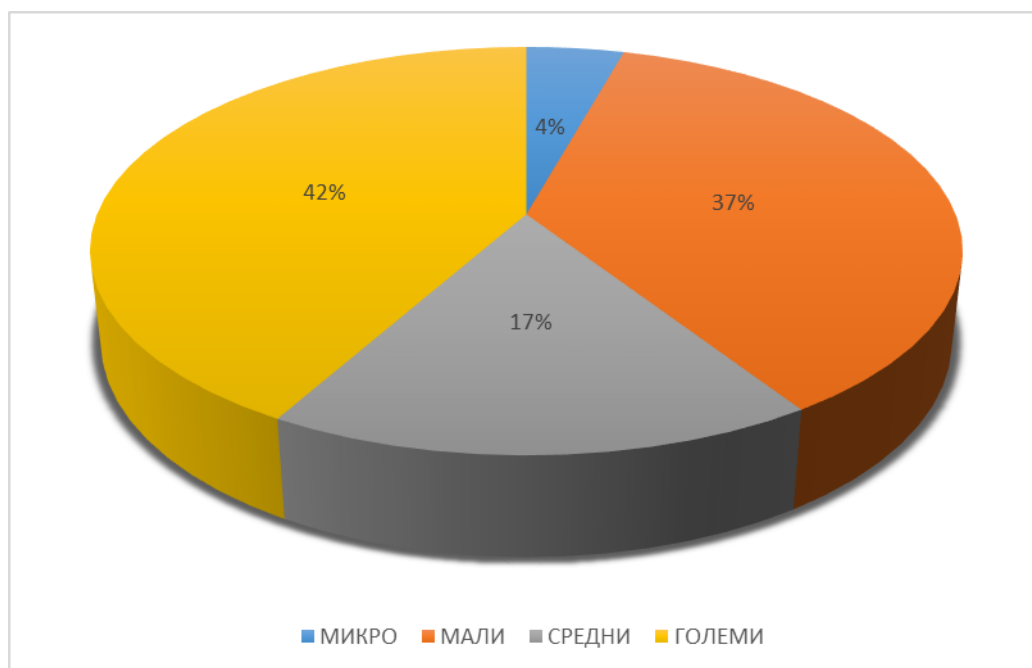
Недостатокот на обртен капитал, пред се заради влошената ликвидност на компаниите односно нивните купувачи како и на поконзервативниот пристап на деловните банки при финансирање на МСП резултираа со загуба кај претпријатијата во 2014 година.

Вредноста на загубата остварена кај претпријатијата во 2014 година изнесува 31 892 740 963 милиони денари. Споредбено со 2013 година, кога таа изнесуваше 24 655

030 701 милиони денари претставува зголемување на загубата остварена кај претпријатијата за 7 237 710 262 милиони денари односно 27%

Во 2014 година, вредноста на загубите остварена кај МСП изнесува 22 973 372 376 милиони денари или 72% од вкупната вредност на загубата. Споредено со 2013 година може да констатираме дека загубата кај МСП се зголемила за 38%, каде што истата во 2013 изнесува 16 623 002 365 милиони денари или 71,1%. Додека пак вредноста на загубата кај големите претпријатија во 2014 година, споредбено со претходната година се зголемила за 11% односно 887 340 251 милиони денари.

Графикон 6-1 Процентуална добивка кај претпријатијата

Извор: Централен регистар на РМ 2015

7. Даночна политика

Даночниот систем и даночната политика претставуваат едни од значајните обележја на националната сувереност на една земја и составен дел на вкупната економска политика што ја води земјата. Оданочувањето е инструмент за економска регулација, којшто може да влијае врз вкупната агрегатна потрошувачка, поттикнување на штедењето, стимулирање на инвестиционите активности. Следствено на тоа Владата на Република Македонија во 2007 година направи големо реструктурирање на македонскиот даночен систем. До тогаш во функција беа прогресивните стапки на персонален данок од 15% 18% и 24%. Данокот на добивка изнесуваше 15%. Во 2007 година стапи на сила нов даночен систем или

така наречен "РАМЕН ДАНОК". Истата година персоналниот данок и данокот на добивка беа намалени на 12%, а наредната 2008 година истите изнесуваа 10%. Целта на воведување на новиот систем на оданочување е да се намали сивата економија да се привлечат домашни и странски инвестиции.

Наспроти прогресивните системи на оданочување, системот на рамен данок е едноставен, фер и добар за растеж на економијата. Споредено со многуте потребни форми за пресметување во системите со прогресивни стапки, во системот на рамен данок се употребуваат само две форми на пресметување: една за персонален данок (данок кој претставува давачка по основ на лични т.е. приходи) и една за оданочување на бизнисот и капиталните приходи. Спротивно на старите системи, кои се засноваа на стапката изворот на приходи, (употребата и висината на приходот), рамниот данок ги третира сите даночни обврзници еднакво, промовирајќи и исполнувајќи го принципот "еднакво право по закон". И спротивно на системите, кои на извесен начин ги казнуваат субјектите кои придонесуваат за националното ниво на богатство, системот на рамен данок ги намали крајните стапки на данокот и ги елиминира даночните дубиози за предрасуди кои во определен момент се присутни кај штедењето и инвестирањето, при што придонесува за подобра и посигурна клима за економски дејствија во конкурентскиот глобален систем.

Во изминатите години, во светот опстојуваат неколку базични предлози за начините на воведување на рамен данок, сите базирани врз основа на преформулација на досегашните правци развиени од економистите на Хувер институтот (Hoover Institution). Не постојат само два предлога за воведување поинаков даночен систем, и тие не се идентични, но базично имаат заедничка црта која предизвикува основно разбранивање на постојните даночни системи. Едноставноста и коректноста се природни карактеристики на даночната реформа, наречена рамен данок.

Постојат два основни аргументи во прилог на рамниот данок: развој и чесност. Многу економисти се привлечени од идејата за рамен данок бидејќи старите даночни системи, со високите стапки и дискриминаторскиот однос кон заштедите и инвестициите, го намалуваат, а во одредени случаи и стагнираат развојот, ги уништуваат работните места и го намалуваат приходот. Рамниот данок не го елиминира даночниот удар врз приходот генерално гледано.

Како и да е, најсилен аргумент и најубедувачки факт за прифаќање на систем на рамен данок е неговата чесност. Комплицираните даночни пријави и процедури, даночни упатства и многуте маки на даночните обврзници при пријавувањето на приходите, сега се заменети со едноставни обрасци.

Рамниот данок нуди многу бенефиции и поволности за една држава како што се:

Побрз економски раст. Рамниот данок го поддржува зголемувањето на вработувањето (отворање на работни места), заштедите и инвестициите. Со зголемувањето (поттикнувањето) на продуктивното економско однесување, исто така, долгорочно би се зајакнал порастот на нивото на економскиот развикот.

Чесност. Рамниот данок ги третира луѓето еднакво. Богатиот даночен обврзник со 1.000 пати поголем приход кој е предмет на оданочување од друг субјект, би плаќал 1.000 пати поголем данок.

Крај на микроуправувачко и политичко фаворизирање. Рамниот данок ослободува од можности за користење одбитоци, "дупки во законите", даночните кредити и изземања т.е. намалувања на даночната основа.

Табела 7-1 Даночни стапки

Данок	Даночен обврзник	Даночна стапка
Данок на добивка	Правно лице–резидент на Република Македонија и постојана деловна единица на странско правно лице, за добивката што ја остваруваат од вршење на дејност на територијата на Република Македонија.	10%
Персонален данок на доход	Физичко лице резидент на Република Македонија за неговиот светски доход, односно доходот што го остварува во земјата и странство, како и физичко лице нерезидент за доходот што го остварува од извори во Република Македонија.	10%
Данокот на додадена вредност	Правно и физичко лице кое врши дејност на територијата на Република Македонија, а обврска за задолжителна регистрација за целите на ДДВ имаат само оние даночни обврзници кои во изминатата календарска година оствариле вкупен оданочив промет над 2.000.000 денари.	18% - општа
		5% - повластена
Даноци на имот		
- Данок на имот	Правно и физичко лице сопственик на имотот.	0,10% до 0,20%
- Данок на наследство и подарок	Физички или правни лица-резиденти на Република Македонија, кои наследуваат имот или примаат имот на подарок во земјата или странство и странско физичко и правно лице-нерезидент за недвижниот и подвижниот имот што го наследува или прима на подарок на територијата на Република Македонија.	2% до 3% - за обврзник од втор наследен ред
		4% до 5% за останатите
- Данок на промет на недвижности	Правно и физичко лице - продавач на недвижноста, а по исклучок, обврзник на данокот на промет на недвижности може да биде правно лице и физичко лице - купувач на недвижноста, доколку во договорот за купопродажба на недвижноста, е договорено данокот да го плати купувачот.	2% до 4%

8. Бизнис демографија и бизнис динамика

Стратегиите, акционите планови, мерките и политиките кои десетина години ги имплементира владата на Република Македонија се со цел да овозможат услови за непречен бизнис демографски развој на земјата. Преку реализација на акционите планови, ќе се постигне намалување на социјалните разлики по било која основа и создавање на услови за развој на човековиот потенцијал и негов постојан придонес кон зголемување на социјалното заедништво. Акционите планови ќе овозможат услови за зголемување на природниот пораст на населението и намалување на внатрешните и надворешните миграции и други социјални феномени кои влијаат негативно на демографските состојби во земјата.

8.1 Активни претпријатија по општини

Активните претпријатија поделени по општини исто така претставува значаен индикатор кој укажува на густината на претпријатија во одредени региони. Всушност, како што бројот на претпријатија во даден регион се зголемува, истиот регион станува поразвиен и се зголемува конкуренцијата помеѓу претпријатијата. Освен Скопје, каде што најголем дел од претпријатијата се лоцирани, постојат и други региони во земјата во кои бројот на претпријатија е релативно висок во поглед на бројот на жители од тој регион.

Табелата 8-1 ги преставува активните претпријатија подделни по општини и по големина. Бројот на активни претпријатија во 2013 година во Скопскиот регион изнесуваше речиси 36% од вкупниот број на претпријатија. Градови кај кои исто така функционираат голем број на претпријатија се и Битола (3951), Тетово (3109), Куманово (3085), Струмица (2394), Прилеп (2688) и Охрид (2696). Бројот на претпријатија е обично пропорционален со бројот на жители кои живеат во одредениот регион. Во поголемите региони и бројот на претпријатијата е поголем.

Табела 8-1 Активни деловни субјекти по големина, по општини

Активни деловни субјекти по големина, по општини					
	Вкупно	микро	мали	средни	големи
Република Македонија	70 659	49 539	19 937	724	459
Скопје	25 506	16 250	8 597	346	313
Арачиново	86	61	24	1	-

**АГЕНЦИЈА ЗА ПОДДРШКА НА ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Берово	421	318	101	1	1
Битола	3 951	2 824	1 081	27	19
Богданци	288	196	85	5	2
Боговиње	340	263	75	2	-
Босилово	243	165	73	4	1
Брвеница	291	241	48	2	-
Валандово	357	260	89	8	-
Василево	185	112	70	3	-
Вевчани	102	76	25	1	-
Велес	1 766	1 299	441	20	6
Виница	530	375	147	5	3
Врапчиште	365	312	53	-	-
Гевгелија	1 190	785	384	14	7
Гостивар	2 339	1 894	435	10	-
Градско	86	60	23	-	3
Дебар	465	371	90	3	1
Дебарца	100	72	27	1	-
Делчево	501	371	127	3	-
Демир Капија	108	78	28	1	1
Демир Хисар	244	174	66	4	-
Дојран	101	68	30	2	1
Долнени	195	161	33	1	-
Желино	273	201	69	2	1
Зелениково	64	45	17	2	-
Зрновци	64	47	17	-	-
Илинден	487	308	159	13	7
Јегуновце	157	121	34	1	1
Кавадарци	1 646	1 099	521	16	10
Карбинци	74	45	26	3	-
Кичево	1 417	1 175	233	7	2
Конче	75	54	21	-	-
Кочани	1 361	988	357	13	3
Кратово	244	173	68	2	1
Крива Паланка	509	400	105	4	-
Кривогаштани	101	70	31	-	-
Крушево	245	196	48	1	-
Куманово	3 085	2 271	782	22	10
Липково	221	162	58	1	-
Лозово	48	34	13	1	-
Маврово и Ростуша	157	124	30	2	1
Македонска Каменица	189	147	41	-	1
Македонски Брод	161	132	28	1	-
Могила	158	134	24	-	-
Неготино	714	495	203	14	2
Новаци	82	69	12	1	-
Ново Село	242	164	75	3	-
Охрид	2 696	1 979	688	24	5
Петровец	190	120	64	4	2
Пехчево	179	133	44	2	-
Пласница	59	51	7	-	1
Прилеп	2 688	2 022	641	14	11
Пробиштип	418	315	98	3	2

Радовиш	894	632	255	4	3
Ранковце	49	32	16	1	-
Ресен	463	322	136	5	-
Росоман	114	85	28	1	-
Свети Николе	868	724	137	7	-
Сопиште	117	92	25	-	-
Старо Нагоричане	51	36	14	1	-
Струга	2 052	1 684	356	11	1
Струмица	2 394	1 641	725	16	12
Студеничани	233	148	81	4	-
Теарце	292	237	54	1	-
Тетово	3 109	2 358	722	20	9
Центар Жупа	66	56	10	-	-
Чашка	90	69	21	-	-
Чешиново - Облешево	150	106	42	2	-
Чучер - Сандево	165	110	53	2	-
Штип	1 788	1 147	596	29	16

Извор: Централен регистар на РМ 2015

8.2 Занаетчии

Законот за вршење на занаетчиска дејност во Република Македонија беше усвоен во 2004 година, и го замени стариот закон од 1998 година. Во новиот закон е утврдена дефиницијата за тоа што претставува занаетчијата и што се смета за занаетчиска дејност. Овој нов закон го дефинира занаетчијата како секое физичко лице кое е регистрирано во Регистарот на занаетчии. Информации кои се собираат во Регистарот на занаетчии се :

- Име, татково име, презиме и адреса на живеење;
- Матичен број на лицето;
- Активности кои се превземаат и шифри на тие активности во согласност со НАЦЕ;
- Име на компанијата, кратко име на компанијата (ако е возможно), локација и адреса на просториите.

Затварањето на дејноста на занаетчијата може да се изврши само ако (според она што е наведено во Законот):

- Занаетчијата биде вработен во друга компанија, ако истиот се пензионира или започне со друга деловна активност;
- Ако занаетчијата отиде во затвор повеќе од 6 месеци;
- Во случај на смрт на занаетчијата;
- Други ситуации утврдени со Законот.

Табела 8-2 Број на занаетчии кои поднеле годишна завршна сметка во 2014 година

БРОЈ НА ЗАНАЕТЧИИ ВО 2014 година.	
Општина	број
Вкупно	1746
АЕРОДРОМ	61
БЕРОВО	5
БИТОЛА	13
БОГДАНЦИ	2
БОГОВИЊЕ	4
БОСИЛОВО	1
БРВЕНИЦА	7
БУТЕЛ	39
ВАЛАНДОВО	16
ВАСИЛЕВО	3
ВЕЛЕС	84
ВИНИЦА	27
ВРАПЧИШТЕ	25
ГАЗИ БАБА	62
ГЕВГЕЛИЈА	24
ГОСТИВАР	163
ГРАДСКО	2
ДЕБАР	22
ДЕЛЧЕВО	3
ДЕМИР КАПИЈА	2
ДОЈРАН	1
ЃОРЧЕ ПЕТРОВ	45
ЖЕЛИНО	1
ЗРНОВЦИ	3
ИЛИНДЕН	10
ЈЕГУНОВЦЕ	2
КАВАДАРЦИ	33
КАРПОШ	91
КИСЕЛА ВОДА	94
КИЧЕВО	50
КОЧАНИ	61
КРАТОВО	3
КРИВА ПАЛАНКА	22
КРУШЕВО	1
КУМАНОВО	92
ЛИПКОВО	2
МАВРОВО И РОСТУША	4
МАКЕДОНСКА КАМЕНИЦА	1
МАКЕДОНСКИ БРОД	1
НЕГОТИНО	5
НОВО СЕЛО	3

ОХРИД	23
ПЕТРОВЕЦ	2
ПЕХЧЕВО	2
ПЛАСНИЦА	1
ПРИЛЕП	23
ПРОБИШТИП	23
РАДОВИШ	5
РЕСЕН	6
САРАЈ	6
СВЕТИ НИКОЛЕ	13
СОПИШТЕ	3
СТРУГА	18
СТРУМИЦА	66
СТУДЕНИЧАНИ	1
ТЕАРЦЕ	11
ТЕТОВО	150
ЦЕНТАР	153
ЦЕНТАР ЖУПА	4
ЧАИР	94
ЧАШКА	3
ЧЕШИНОВО - ОБЛЕШЕВО	4
ЧУЧЕР - САНДЕВО	4
ШТИП	37
ШУТО ОРИЗАРИ	4

Извор: Централен регистар на РМ 2015

8.3 Трговец поединец

Трговец-поединец е физичко лице кое, во вид на занимање, врши некоја од трговските дејности определени со Законот за трговските друштва. Важно е да се потенцира дека како трговец-поединец може да се јави само физичко лице. Како трговец-поединец може да се запише во трговскиот регистар секое деловно способно физичко лице со постојано место на живеење во Република Македонија.

Како трговец-поединец не може да биде регистрирано физичко лице:

1. над кое е отворена стечајна постапка;
2. за кое, со правосилна одлука на судот, е утврдено дека со умисла предизвикало стечај, поради што доверителите не можеле да ги наплатат своите побарувања додека трае забраната за вршење на дејноста утврдена со одлуката на судот;
3. на кое надлежен орган, врз основа на закон, му забранил да врши некоја од дејностите определени со Законот за трговските друштва, додека трае забраната.

Едно физичко лице запишано како трговец-поединец не може, истовремено, по која било основа, да биде запишано како трговец-поединец под друга фирма.

Трговецот-поединец одговара за своите обврски лично и неограничено со сиот свој имот.

Овој начин на вршење трговска дејност е брз, едноставен, без големи формалности и слично. Со еден збор, многу флексибилен. Но, ограничувањата и слабостите му се побројни: тешко се добиваат екстерни извори на финансирање (кредити од банки или други позајмици); се врзува со доброто здравје и со капацитетот на физичкото лице; тешко се наоѓаат деловни партнери кои немаат увид колкав е имотот на физичкото лице трговец-поединец; и, конечно, трговецот-поединец одговара за своите обврски лично и неограничено со сиот свој имот.

9. МСП Иновации истражување и развој

Еден од најважните фактори кои што во денешно време влијаат врз претприемничката сила на компаниите е нивната способност да иновираат процеси, производи и услуги. Основната цел на современите компании е создавање на конкурентна предност на пазарот која не може да се постигне само преку цената на постоечките производи и услуги, или преку подобрување на нивниот квалитет, туку примарно преку брзината со која компанијата воведува нови производи или услуги. Бидејќи иновациите претставуваат главен двигател во борбата за опстанок и конкурентност на компаниите, обемот и брзината на воведување на иновациите се последица на голем број научни и технолошки достигнувања и нивно имплементирање во практиката. Поради овие причини, голем број на компании со цел да влијаат врз нивниот раст, односно врз иднината на претпријатијата вложуваат дел од своите средства во истражување и развој, како активност на која се придава особено значење во денешното време на модернизација. Способноста за иновирање е еден од најважните фактори од кои зависи економската сила на претпријатието. Придобивките кои произлегуваат од иновациите на претпријатието се многубројни и придонесуваат за:

- подобрување на продуктивноста;
- намалување на трошоците;
- обезбедување на конкурентна пазарна позиција;
- зголемување на вредноста на брендот на претпријатието;
- воспоставување на нови партнерства;
- зголемување на профитот и профитабилноста.

Конкурентноста на компаниите во современи услови се намалува како резултат на зголемениот број на конкуренти на пазарот и појавите на дуплирање па дури и имитирање на веќе постоечките производи. Оттука, особено е значајно претпријатијата перманентно да ги иновираат своите производи, услуги и процеси со цел да не заостануваат зад конкуренцијата, која би можела да им ја превземе водечката улога.

Бидејќи Република Македонија се стреми да продолжи со економскиот раст, важно е земјата да ја развие конкурентноста на својот приватен сектор. Македонија нема да може да ја гради својата конкурентност врз основа на ниските трошоци за плати на долг рок, подобрувањето на конкурентноста преку знаење и иновации е клучно. Според тоа, оваа стратегија цели кон започнување на трансформација на земјата во економија заснована на знаења способна да биде конкурентна на меѓународните пазари преку нејзината обучена работна сила и иновативни компании. Владата на Република Македонија веќе ја поведе земјата на патеката на реформи за олеснување на растот и иновациите. **Стратегијата за иновации** ги опфаќа истражувачките институции во контекст на развој на човечките ресурси за иновации и воспоставување на врски со бизнис секторот и пренесување на знаења кон него. Оваа стратегија ќе ја земе предвид актуелната состојба на развојот на земјата за да осигура дека политиките за промовирање на иновации се истовремено фокусирани и релевантни за земјата. Според тоа, она што функционира добро во контекст на сложен систем за истражување и иновации можеби нема да биде ефективно во Република Македонија. Стратегијата беше подготвена во рамките на Иницијативата за регионална конкурентност, проект спроведен од страна на Инвестициската спогодба на ОЕЦД за Југоисточна Европа со финансиска поддршка од Европската Унија. Како дел од овој проект, Владата побара поддршка од ОЕЦД за развој на стратегија за иновации. По прегледот на националниот систем за иновации и конференцијата на која на чинителите им беше овозможено да разговараат за тоа кои треба да бидат приоритетите и политиките на стратегијата за иновации, овој документ беше подготвен комбинирано од владини службени лица и експерти од ОЕЦД.

Фондот за иновации и технолошки развој има за цел промовирање и поттикнување на иновацииска дејност, подобрување на пристапот до финансиски услуги за иновации, развивање на инфраструктура за иновации и технолошки развој и развој на партнерства помеѓу универзитетите, истражувачките центри и приватниот сектор во Република Македонија.

Фондот располага со четири активни програми за подобрување на пристапот до финансиски услуги и тоа :

- Кофинансирани грантови за старт-ап, спи-оф трговски друштва и иновации

Инструментот е наменет за финансирање на ново - основани, микро и мали и средни компании, регистрирани во Република Македонија, а е со цел поттикнување на иновативноста кај компаниите, имплементирање на иновативни решенија и поддршка на компании кои имаат висок потенцијал за раст, како и пренесување на резултатите од научните истражувања во апликативни, односно комерцијални активности преку формирање на спин-оф компании.

Инструментот кофинансирани грантови за старт-ап, спин-оф компании и иновации ќе обезбеди финансирање до максимум 85% од вкупниот буџет за проектот, до максимален износ од 30.000 Евра. Преостанатите 15% од вкупниот буџет за проектот, треба да бидат обезбедени од подносителот на барањето за финансирање. За доделување на средства по основа на овој инструмент може да учествуваат сите компании од сите дејности без ограничување по одделни индустрии. Проектите во рамките на инструментот кофинансирани грантови за старт-ап, спин – оф компании и иновации ќе траат 12 месеци, со можност за продолжување за најмногу 6 месеци.

- Кофинансирани грантови и уловени заеми за комерцијализација на иновации

Инструментот е наменет за финансирање на мали и средни трговски друштва (во понатамошниот текст компании), регистрирани во Република Македонија, а е со цел реализирање и имплементација на иновативни решенија, иновативни процеси и воведување на иновации кај компаниите, како и поддршка на компании кои имаат висок потенцијал за раст. Финансирањето од овој инструмент може да биде во форма на грант или во форма на условен заем, во зависност од големината на барателот. Финансирањето во форма на условен заем подразбира иницијално доделување на средства на компаниите во форма на заем, со можност доколку компанијата исполни определени услови, дел или целиот износ од заемот да биде конвертиран во грант. Инструментот кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации ќе обезбеди финансирање до максимум 70% од вкупниот буџет за проектот, до максимален износ од 100.000 Евра. Преостанатите 30% од вкупниот буџет за проектот, треба да бидат обезбедени од подносителот на барањето за финансирање. Проектите во рамките на инструментот кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации ќе траат 24 месеци, со можност за продолжување за 12 месеци.

- Кофинансирани грантови за трансфер на технологии

Инструментот има за цел да ја поттикне имплементацијата на нови иновативни и подобрени технологии и технолошки процеси. Со овој инструмент се очекува да се

постигне долгорочен позитивен придонес за развојот на регионалната економија, подобрување на конкурентноста преку технолошки и оперативни унапредувања и обезбедување на нови работни места. Инструментот е наменет за финансирање на програми за воведување на иновативни и напредни технологии во трговски друштва (во понатамошниот текст компании), стопански комори, и здруженија основани во Република Македонија. Програмите за трансфер на технологии се фокусирани на помагање на малите и средни претпријатија (МСП) да ја подобрат нивната продуктивност, да ги зголемат стандардите за квалитет и да воведат процеси за развој на нови производи. Најчесто тие помагаат да се подобрат технолошките можности на постоечките индустрии и компании преку спојување на знаењето што е веќе постоечко на глобално и национално ниво со локалната индустрија. Овие програми исто така им помагаат на компаниите да го разберат значењето на стандарди на меѓународниот пазар и како да ги направат нивните производи компатибилни со меѓународните стандарди. Овој инструмент ќе финансира два типа на активности: 1) поддршка на компаниите во напорите да развијат планови за технолошки напредок и 2) поддршка на организации за развој на програми за трансфер на технологии. Инструментот кофинансирани грантови за трансфер на технологии ќе обезбеди финансирање до максимум 50% од вкупниот буџет за проектот, до максимален износ од 200.000 Евра. Преостанатите 50% од вкупниот буџет за проектот, треба да бидат обезбедени од подносителот на барањето за кофинансирање. За доделување на средства по основа на овој инструмент може да учествуваат сите компании од сите дејности без ограничување по одделни индустрии. Проектите во рамките на инструментот кофинансирани грантови за трансфер на технологии ќе траат 24 месеци со можност за продолжување за најмногу 12 месеци.

- Техничка помош преку деловно-технолошки акцелератори

Фондот преку техничка помош ќе го поддржи формирањето на деловно-технолошки акцелератори, субјекти за давање инфраструктурна поддршка на иновациската дејност, со цел акцелерација на претприемништвото преку поддршка на физички лица кои сакаат да основаат трговско друштво (во понатамошниот текст компанија), како и веќе основани компании во нивната почетна фаза (кои постојат максимум две години) преку обезбедување на едукативна, логистичка и финансиска помош. Деловно–технолошки акцелератор (во натамошниот текст: акцелератор) е субјект за давање на инфраструктурна поддршка на иновациска дејност чија основна дејност е ставање на располагање деловен простор, административни и технички услуги, менторство и обука, консултантски услуги и тренинг, обезбедување на иницијално финансирање и давање на стручна помош за надминување на организациските и

стратешките пречки на компаниите во основање (старт-ап компании) вклучувајќи го периодот на развивање на деловната идеја, па се до основањето и почетното делување на старт-ап компанијата. Периодот на нудење на услугите на акцелераторот не треба да биде подолг од 12 месеци почнувајќи од денот на влегување на ново-основаната компанија или физичко лице во акцелераторот, па се до успешна имплементација на деловната идеја. Акцелераторот освен техничка и логистичка помош обезбедува и финансиска помош, и тоа финансирање за време на фазата на акцелерација (до максимален износ од 50.000 Евра по проект) и можност за понатамошно финансирање (до максимален износ од 200.000 Евра по проект), наменет за најдобрите компании кои успешно ќе поминат низ фазата на акцелерација. Фондот ќе финансира до 75% од вкупниот буџет на проектот. Останатите 25% треба да бидат обезбедени од страна на барателот. Максималниот износ кој ќе биде финансиран од страна на Фондот за поддршка на формирање на Акцелератори изнесува 500.000 евра по формиран акцелератор. Овој износ ќе биде искористен за поставувањето на Акцелераторот, како и за фазата на финансирање, односно финансиската поддршка на акцелерираните компании. За Акцелератор може да поднесат барање и повеќе компании заеднички или здруженија, односно преку формирање на конзорциум, со тоа што задолжително се назначува еден правен субјект за лидер на конзорциумот, кој ќе биде координатор на активностите. Проектите во рамките на инструментот техничка помош преку формирани акцелератори ќе траат 42 месеци, од кои 6 месеци период за поставување на акцелераторот и период од 3 години за активно водење на истиот.

Од аспект на развојот на индустријата владата на Република Македонија го изработи националниот стратешки документ за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија и економијата **“Индустриската политика на Република Македонија 2009-2020”** Тој преставува национален стратешки документ за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија и економијата воопшто, преку координирање на политиките за конкурентност во Република Македонија.

Основна цел на документот е зголемување на конкурентноста на домашната индустрија, базиранана знаење, иновации и истражувања кои водат кон раст и развој, создавање стимулативна деловна и инвестициона клима и поддршка на претпријатијата за подобрување на нивните конкурентни способности со стекнување на знаења, нови технологии и пазари. Во рамки на стратешките приоритети на Владата на Република Македонија е определбата за зголемување на економскиот раст и конкурентноста на трајна основа, а креирањето на проактивна интегрирана индустриска политика е една од клучните цели за зголемена конкурентност на корпоративниот сектор. Со имплементацијата на индустриската политика ќе се

обезбеди стабилен развој на земјата врз основа на диверсификација и модернизација на економијата со креирање на услови за производство на конкурентни производи, зголемување на вработеноста и пораст на извозот. Во досегашниот период, политиките кои се применуваат во Република Македонија содржат елементи на индустриска политика чие основно начело е воспоставување и одржување на еднаков третман на сите деловни субјекти, обезбедување еднакви услови за пазарна конкуренција и поддршка на претпријатијата во зголемување на нивната конкурентност. Во овој контекст, тековната “индустриската политика” на Република Македонија се состои од мерки содржани во други политики, национални стратешки документи, програми и акциони планови кои имаат хоризонтален пристап. Токму хоризонталната димензија на индустриската политика, бара интегрирање и координација во планирањето и спроведувањето на активностите за зголемување на конкурентноста на македонската индустрија. Процесот на приближување на Република Македонија кон Европската унија влијаеше за зголемување на свеста на релевантните институции за потребата и значењето од донесување на стратешки документ за интегрирана проактивна индустриска политика со координација на постојните и идни политики, кои се во функција на зголемување на конкурентноста на македонската индустрија. Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020 е во согласност со индустриската политика на ЕУ која се развива во правец на имплементација на Лисабонската стратегија - зајакнување на индустрискиот сектор и создавање предуслови за раст и развој, базирани на знаење и иновации. Целта на европската индустриска политика е забрзување на прилагодувањето на индустријата кон структурните реформи, охрабрување на иницијативите, развој и соработка помеѓу преземените активности и поттикнување на потенцијалот на индустријата за иновации, истражување и развој на технологии. Обновената индустриска политика во ЕУ ги промовира: истражувањата, креирањето на знаење и дифузијата на технологии. Таа е хоризонтална по природа и упатува на соработка со другите политики за забрзување на пристапот кон пазарот, со охрабрување за создавање на нови фирми и конкуренција, градејќи ја конкурентноста врз основа на иновативност. Република Македонија, како земја кандидат за влез во ЕУ, го следи овој пат со создавање на сопствена современа индустриска политика прилагодена на домашните услови.

Проектот за развивање на индустриска политика во Република Македонија се одвиваше во три фази:

Прва фаза - Бенчмаркинг студија за улогата, креирањето и мерките на индустриската политика, врските со другите политики за ефикасно практично делување и организациона поставеност за имплементација, согласно искуствата и

најдобрата пракса во земјите на Европска унија и други земји, со извлекување на применливи сегменти за Република Македонија.

Втора фаза – Студија за мерење на индикатори на конкурентност на македонската индустрија со Секторска анализа на избрани индустриски сектори со која ќе се воспостави систем за мерење и евалуација, кој ќе обезбеди редовен мониторинг на позицијата на македонската индустрија од аспект на меѓународната конкурентност.

Трета фаза – креирање на национален документ Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020, како комплексен процес на развивање на проактивна, интегрирана индустриска политика во рамки на Меѓу министерската работна група за индустриска политика, формирана како резултат на неопходност за координација на политиките заради нивната дисперзираност и консултација на пошироко ниво. Процесот за развивање на индустриската политика се водеше во постојан дијалог со бизнис заедницата, стопанските комори, универзитетите, науката и Националниот совет за претприемништво и конкурентност. Предлог Национална индустриска политика на РМ претставува амбициозен но и остварлив план и политика за остварување на приоритетите на развојот и создавање конкурентна економија која максимално ги афирмира и активира човечките, материјалните и природните потенцијали на Република Македонија и нејзините развојни предности.

Министерството за економија, преку своите постојни програми: Програма за поттикнување на конкурентноста на македонски производи и услуги; Програмата за развој на претприемништво, конкурентност и иновативност на мали и средни претпријатија; и Програма за развој на кластерското здружување; како и преку нови програми и мерки од индустриската политика, активно работи на создавање на поволна клима за работа и поттикнување на развојот и конкурентноста на фирмите и економијата.

Програмите се дизајнирани со цел финансиска поддршка на деловните субјекти во создавање на производи и услуги кои ќе ги задоволат строгите критериуми и стандарди за квалитет на странските пазари, како и нивна промоција на разни меѓународни манифестации. Годинава тоа подразбира надоместување на дел од трошоците за: сертификација на *ИСО, ХАЦЦП, СА 8000. За изработка на идејно решение за индустриски дизајн на производ, за поднесување на меѓународна пријава на патент. Учество на конференции, саеми, работилници, бизнис-форуми и други промотивни настани. Како и изработка на промотивни материјали за одредени индустриски гранки.

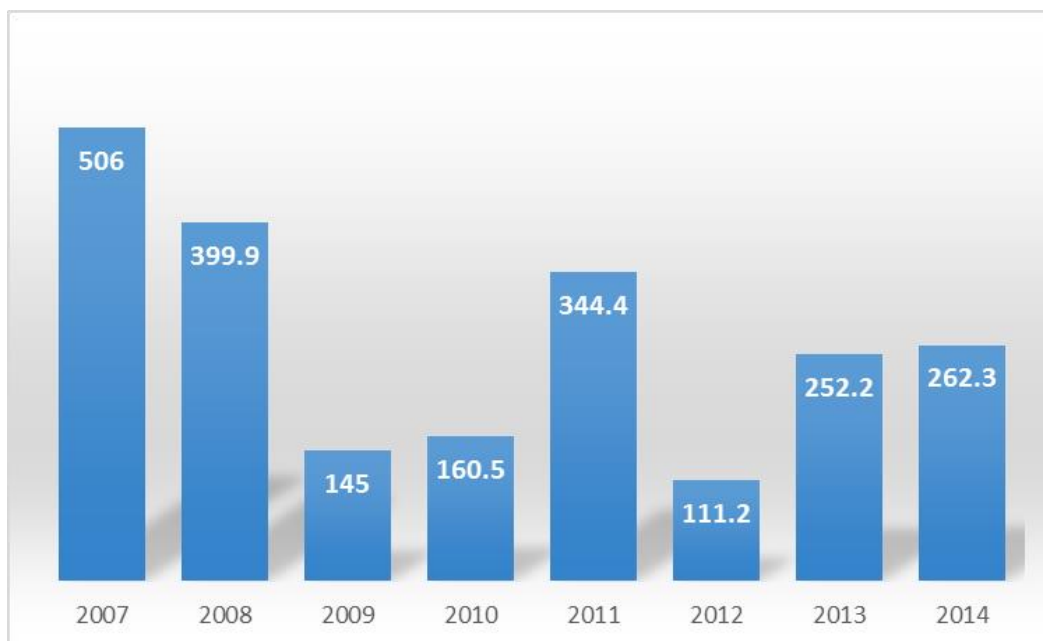
10. Профитабилност, инвестиции и финансии

Континураниот процес на глобализација на светската економија придонесе за зголемување на значењето на странските директни инвестиции за економскиот раст и развој. Иако, во современата економска литература не е постигнат консензус, сепак обемна емпириска литература констатира дека СДИ се катализатор на економскиот развој и дека позитивно влијаат врз економскиот раст. Преку СДИ државите обезбедуваат потребен капитал, современа технологија, пристап до меѓународни пазари, ја зголемуваат продуктивноста, конкурентноста, создаваат современ менаџмент. Заради тоа државите мора да имаат правилно конципирана макроекономска политика за привлекување на СДИ. Од овие причини и во Република Македонија од осамостојувањето до денес се развива политика за привлекување на СДИ, нудејќи посебни повластици за странските инвеститори. Со политиката за привлекување на СДИ треба да се усогласат националните интереси со деловните интереси и стратегии на странските инвеститори, пред се преку создавање на поволна инвестициска клима. За таа цел е неопходно постојано надградување на макроекономската политика, создавање на институционални основи и спроведување на соодветна фискална, монетарна, социјална и надворешно-трговска политика. Со оглед на фактот дека во Република Македонија приливот на СДИ е во далеку помал обем од очекуваниот, за правилно конципирање на стратегија за привлекување на СДИ неопходно е постојано следење на состојбите со меѓународното движење на капиталот на светско, а особено на регионално ниво и преку постојана анализа да се отстрануваат ограничувањата и зголемуваат можностите за привлекување на СДИ.

Во Република Македонија досега се основани 14 ТИР зони и тоа Скопје¹, Скопје², Штип, Тетово, Струга, Прилеп, Кичево, Гевгелија, Радовиш, Берово, Делчево, Винаца, Струмица, и Ранковце.

Од табелата 10-1 може да се види колку изнесувале странските директни инвестиции по години од 2007 до 2014 година во милиони евра. Вкупните странски директни инвестиции од 2007 до 2014 година изнесуваат 2.1 милиарди евра.

Табела 10-1 Странски директни инвестиции по години во милиони евра

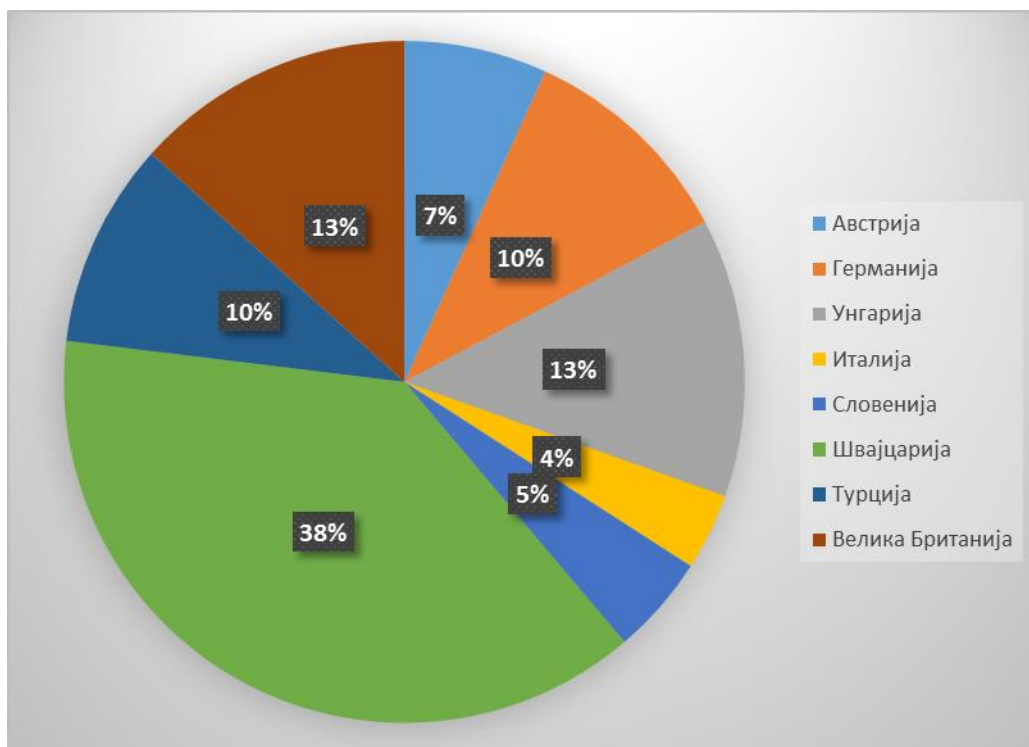
Извор: Народна банка на Р.М. 2015

Веќе неколку години големи меѓународни компании успешно работат во земјата. Некои од значајни странски инвеститори вклучуваат

Ван Хол (Белгија), Техно Хозе (Италија), Кемет(САД), Џонсон Мети (Велика Британија), Мобилком Австрија (Австрија), ЕВН (Австрија), Т-Home (Германија), Сосиете женерал (Франција), "Џонсон контролс" (САД), Националната банка на Грција (Грција), Грчка компанија флаширање SA (Грција), QBE Insurance Груп Лимитед (Велика Британија), "Митал стил (Холандија), Дуферко (Швајцарија), и на Титан Групација (Грција).

Од графиконот 10-1 може да се види кои држави и со колкав процент инвестирале во 2014 година во Република Македонија.

Графикон 10-1 Процентуална распределба на СДИ

Извор: Народна банка на Р.М. 2015

Во очекување на нова програма постоечката програмата за јавни инвестиции во Република Македонија која што го опфати периодот од 2011-до 2013 беше подготвена согласно на Програмата за работа на Владата на Република Македонија. Почнувајќи од 1995 година, во Министерството за финансии е оформена база на податоци за инвестициони проекти од јавната инфраструктура на Република Македонија, врз основа на податоци што се доставуваат од надлежните министерства и кои постојано се иновираат. При подготвувањето на Програмата се имаше предвид дека преземените активности за интензивирање на реформските процеси во земјата, а особено трансформационите процеси во јавниот сектор бараат да се пристапи кон примена на адекватна методологија во спроведувањето на планирањето на јавните инвестиции и следење на нивната реализација, за што Светската банка и Европската унија преку Програмата PHARE обезбедија соодветна техничка поддршка на Владата на Република Македонија. При подготвувањето на Програмата се имаа предвид секторските развојни политики и приоритетните инфраструктурни проекти кои се содржани во Програмата за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2008 - 2012 година. Со Програмата 2011-2013 придонесот на Владата во спроведувањето на стратегијата за јавни инвестиции ќе биде изразен, пред се, преку организирање, поддржување, регулирање, промовирање и поттикнување на развојните активности во доменот на јавниот сектор. Поддршката на динамизирањето на инвестициите се наметнува со својата

приоритетност, поради потребата од надминување на состојбите на недоволна развиеност и незаокруженост на инфраструктурата, како и релативно техничко-технолошката застареност и ниска ефикасност на капацитетите. Развојната политика на Владата на Република Македонија за инвестирање во јавната инфраструктура на земјата на среден рок и подолгорочно се базира на динамична инвестициона активност која, се очекува, да резултира со оптимализација на користењето на постојните капацитети, реконструкција и модернизација на јавната инфраструктура во функција на обезбедување економичност и повисока ефикасност, како и поскоро довршување на започнатите економски оправдани проекти, имајќи ги предвид опциите на помали трошоци. Тежината на проблемите со кои се соочува земјата и длабочината на зафатите кои треба да се реализираат, во услови на недостаток на сопствени средства и лимитирани можности за задолжување на земјата во странство, бараат поинтензивно ангажирање на странски капитал, пред се, со директни инвестиции, заеднички вложувања, концесии, јавно приватно партнерство, донаторства, како и селективно задолжување во странство во согласност со Среднорочната стратегија за управување со јавен долг. За оваа цел е основана Агенција за странски инвестиции. Приодот кон активностите за подготовка на оваа Програма се базира на соодветна методологија за селекција на проекти и ефикасен мониторинг на реализацијата на Програмата, како и на постигнување на конзистентност на првата година на Програмата, со капиталните расходи од Буџетот на државата, за истата година. При изготвувањето на Програмата за јавни инвестиции во Република Македонија 2011-2013, при одредувањето на приоритетните потреби се имаа предвид секторските развојни политики и приоритетните инфраструктурни проекти содржани во Програмата за работа на Владата на Р. Македонија за периодот 2008-2012 година, расположивата проектна документација и реалните можности за обезбедување на средства за капитални инвестиции од: (1) Буџетот на државата; (2) фондовите; (3) сопствени средства на инвеститорите; (4) домашни банки (5) донации; (6) странски кредити, во согласност со Среднорочната стратегија за управување со јавен долг. Во наредните години се очекува и постепено користење на средства од предпристапните фондови на Европската унија. Во Програмата за јавни инвестиции во Република Македонија 2011-2013, се вклучени, пред се, капитални инвестициони проекти кои согласно со искажаните приоритетни потреби на одделните министерства се од значаен придонес за развојот на секторот и имаат соодветно изготвена инвестиционо-техничка документација. За инвестиционите проекти што се во тек на реализација, е извршено ревидирање на податоците, согласно со остварените досегашни активности и претпоставените можности за натамошна реализација. Програмата за

јавни инвестиции содржи 78 тековни инвестициони проекти. Вкупните трошоци за овие проекти се ценат на 2 290,09 милиони евра². Дел од средствата, во износ од 503,44 милиони евра, се реализирани до крајот на 2010 година. Реализацијата на одреден обем на инвестициони активности, со вредност од 291,98 милиони евра, се планира по 2013 година. Со тоа, во периодот 2011-2013 година се предвидува дека ќе се реализираат 1 479,49 милиони евра, односно само во 2011 година 543,79 милиони евра. Од вкупно предвидените средства со Програмата за периодот 2011-2013 година, за развој на стопанската инфраструктура ќе бидат насочени 648,26 милиони евра или 43,8%, а за развој на нестопанската инфраструктура 831,42 милиони евра, или 56,2% од вкупните средства.

Користена литература

Државен завод за статистика (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014),

Народна Банка на Република Македонија (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014) Скопје.

Македонска банка за поддршка на развојот (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011 2012, 2013 и 2014),

Годишен Извештај 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014 Скопје

Министерство за економија (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014) Серија на законодавни документи кои се однесуваат на претпријатијата, Скопје

Министерство за финансии на Република Македонија (2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014) Скопје.

Опсерваторија за МСП во Македонија (2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008. 2009 и 2013) .

Централен регистар (2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 2009, 2010, 2012, 2013 и 2014),

База на податоци за домашни сметки и правни лица 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 2010, 2011, 2012, 2013 и 2014 Скопје.

Европска Повелба за мали и средни претпријатија (2003, 2004, 2005, 2006, 2008 и 2009), Национален извештај (2003, 2004, 2005, 2006, 2008 и 2009) Скопје.

Европска Комисија, Извештај за имплементација на Европската Повелба за мали и средни претпријатија во земјите од западен Балкан, Брисел

Завод за платен промет (2000), База на податоци за мали и средни претпријатија 1999, Скопје.

Закон за сметководство (Службен весник на РМ бр. 42/93, 48/93, 6/95, Уставен Суд бр. 247/95, 248/95, 271/95, 304/95, 3/96, 32/98, 39/99 и 70/01)

Закон за трговски претпријатија (Службен весник на РМ бр. 28/96 Амандмани објавени во Службен весник бр. 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/00, 31/01, 06/02 и 61/02)

Институт за претприемништво и раководење со мал бизнис (декември 2000), Slovene Entrepreneurship Observatory 2000, Марибор

Канцеларија за заштита на интелектуални права (2000), Студија на податоци од анкетата на терен 571 претпријатие во Република Македонија во врска со активностите на проектот за формирање центар за технолошко набљудување, Скопје.

Опсерваторија на Европските МСП бр. 2 (2002), МСП во Европа, вклучувајќи и првичен осврт на кандидатите земји за членство во ЕУ, Луксембург.

OECD Конференција на министерствата за мали и средни претпријатија (2004), МСП статистика: кон посистематски статистички мерења на однесувањето на МСП, Истанбул.

OECD - EBRD (септември 2003), Југоисточен европски регион - Регионална оцена на политиката за претпријатија, OECD, Париз.

OECD - EBRD (октомври 2003), Р. Македонија - Регионална оцена на политиката за претпријатија, OECD, Париз.

Пендев, D. et al. Малите претпријатија во развојот на стопанството на Република Македонија (2002), Економски Институт, Astra Art, Скопје.

Руски истражен центар за МСП, Руски Извештај за Опсерваторијата на МСП, Москва.

SEED (, Побарувачката на услуги за развој на бизнисот на малите и средни претпријатија во Македонија, Скопје.

Thuss, Holger J., Улогата на МСП во вкупната економија. 7-ми Форум на експерти во Македонија, Скопје.

ФИАС (2003), Административни процедури за бизнис во Македонија, Скопје.

Фондација за развој на претпријатијата во Македонија (2002),
Активности за мали и средни претпријатија во Македонија, Скопје.

Dallago, B. (2003), Важноста на малите и средни претпријатија за економиите во транзиција, Публикација на ОН.